Leg 13 paquete 2 —— Nº 91
Nº 92.
1047

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

τῆς μετὰ Μάρκον βασιλείας ἱστοριῶν, βιβλίον πρῶτον.

Herodiani de imperio post Marcum

historiarum, liber primus.

PARISIIS,
Excudebat Christianus Wechelus, sub Pegaso, In vico Bellouacensi, Anno Salutis
M. D. XLVIII.

BIBLIOTECA DE SANTA CRUZ DE VALLADOLID
J. H.
HTCA
U/Bc LEG 13-2 nº1047
5>0 0 0 0 5 4 9 4 6 7
UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

mitto anales pōtifex mx. scribebat ex bibebotque inspectum iobsiao nomte ... vidēre quod eamque sentiare rebus gestis inter fuerint. 1ª. lex veritas 2ª. ne quod ad gratiā dicatur nā ab eo ex ped... nihil accedat verborum splendor cū sententiarū gravitate. que istoria testis est temporum dux vitae magistra vetustatis. Herodianus Alexandrinus cū in palatio versaretur affecta jam ætatis hanc sui temporis conscripsit narratione

ovx

PARISIIS,
Excudebat Christianus Wechelus, sub Pegaso,
In vico Bellouacensi, Anno Salutis
M. D. XLVIII.

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

ἱστορίας οἰκονομία sita est in rebus et verbis, res fidem verba ornatum desiderant. historicus itaque caveat, ne quid falsum audeat, tum ne quid verum non audeat

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙ-

ας ἱστοριῶν, βιβλίον πρῶτον.

ἀσχολοῦμαι occupatus sum sine otio

Οἱ πλεῖστοι τῶν περὶ συγγραφὴν ἱστορίας ἀσχοληθέντων, ἔργων τε πάλαι γενομένων μνήμην ἀνανεώσασθαι σπουδασάντων, παιδείας κλέος ἀΐδιον μνώμενοι, ὅπως μὴ σιωπήσαντες, λάθοιεν εἰς τὸ πλῆθος ἀριθμούμενοι, τῆς μὲν ἀληθείας ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν ὠλιγώρησαν. οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπεμελήθησαν φράσεώς τε καὶ εὐφωνίας, θαρροῦντες, ὡς εἰ καί τι μυθῶδες λέγοιεν, τὸ μὲν ἡδὺ τῆς ἀκροάσεως, αὐτοὶ καρπώσονται, τὸ δ᾽ ἀκριβὲς τῆς ἐξετάσεως, οὐκ ἐλεγχθήσεται. εἰσὶ δ᾽ οἳ πρὸς ἔχθρας, ἢ μῖσος τυράννων, κολακείας τε, ἢ τιμῆς βασιλέων, πόλεώς τε, καὶ ἰδιωτῶν εὐτελῆ καὶ μικρὰ ἔργα, λόγων ἀρετῇ, δόξης παρέδωκαν τῆς ἀληθείας μείζονι. ἐγὼ δ᾽ ἱστορίαν οὐ παρ᾽ ἄλλων ἐκδεξάμενος, ἄγνωστόν τε καὶ ἀμάρτυρον, ὑπὸ νεαρᾷ δὲ τῇ τῶν ἐντευξομένων μνήμῃ, μετὰ πάσης ἀληθοῦς ἀκριβείας, ἤθροισα ἐς συγγραφὴν, οὐκ ἀτερπῆ τὴν γνῶσιν καὶ τοῖς ὕστερον ἔσεσθαι προσδοκήσας, ἔργων μεγάλων τε καὶ πολλῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γενομένων. εἰ γοῦν τις παραβάλοι πάντα τὸν ἀπὸ τοῦ Σεβαστοῦ χρόνον, ἐξ οὗπερ ἡ Ῥωμαίων δυναστεία μετέπεσεν εἰς μοναρχίαν, οὐκ ἂν εὕροι ἐν ἔτεσι περὶ που διακοσίοις, μέχρι τῶν Μάρκου καιρῶν, οὔτε βασιλειῶν οὕτως ἐπαλλήλους διαδοχὰς, οὔτε πολέμων ἐμφυλίων τε καὶ ξένων τύχας ποικίλας, ἐθνῶν τε κινήσεις, καὶ πόλεων ἁλώσεις, τῶν τε ἐν τῇ ἡμεδαπῇ καὶ ἐν πολλοῖς βαρβάροις, γῆς τε σεισμοὺς, καὶ ἀέρων φθορὰς, τυράννων τε, καὶ βασιλέ-

α ij   ων

qui in historia scribenda operam posuerunt in rerum gestarum renovanda memoria studuere aeterna gloria inde cupiti, ne si tacerent ... nomen obscurum, in historia narranda veritatem neglexerunt

Marcus hic Antoninus Philosophus vocatus fuit quem Antoninus Pius praecessit ... sit ἱστορίαν ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν quasi qui videt et ut testis oculatus usque ad Gordiani tempora

contra historiae legem ... ut eloquentiae ornationis ... consequentur

τέλος sumptus finis

εὐτελὴς parvi sumptus vilis et fruentis talis laudibus ornarunt

ἱστορία et annales summa fide et diligentia

ducenti anni interfuerunt inter Augustum et Marcum quo temporis intervallo non tot plures ac ... derunt mutationes, nec tot etiam, quam sexaginta annis a Marco ad Gordianum

μοναρχία potestas unius arbitrio gubernata

Augustum i. amplum, magnum, maximum, veneratione dignum. σεβάζομαι ab veneror unde σεβαστός

... gradatim alia aliis respondet ... Ab Augusto dixit non Iulio Caesare ... incorporatur. ... alias subiecta ... senatu quinque ... at ...

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

ὧν βίους παραδόξους, πρότερον ἢ σπανίως, ἢ μηδ' ὅλως μνη-
μονευθέντας· ὧν οἱ μὲν, ἐπιμηκέστερον ἔσχον τὴν ἀρχὴν· οἱ δὲ,
πρόσκαιρον τὴν δυναστείαν. εἰσὶ δ' οἳ μέχρι προσηγορίας, καὶ
τιμῆς ἐφημέρου μόνης ἐλθόντες, εὐθέως κατελύθησαν. μερι-
σθεῖσα γὰρ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ ἐν ἔτεσιν ἑξήκοντα εἰς πλείονας
δυναστείας, ἢ ὁ χρόνος ἀπῄτει, πολλὰ καὶ ποικίλα ἤνεγκε, καὶ
θαύματος ἄξια. οἱ μὲν γὰρ οἱ τὴν ἡλικίαν πρεσβύτεροι, τῇ ἐμ-
πειρίᾳ τῶν πραγμάτων ἐπιμελέστερον ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ὑ-
πηκόων ἦρξαν· οἱ δὲ κομιδῇ νέοι, ῥᾳθυμότερον βιώσαντες, πολ-
λὰ ἐκαινοτόμησαν. διόπερ εἰκότως ἐν ἡλικίαις τε καὶ ἐξουσίαις
διαφόροις, οὐχ ὅμοια γέγονε τὰ ἐπιτηδεύματα. ὡς δ' ἕκαστα
τούτων πέπρακται κατὰ χρόνους καὶ δυναστείας, διηγήσομαι. Τῷ
βασιλεύοντι Μάρκῳ θυγατέρες μὲν ἐγένοντο πλείους, ἄρρενες
δὲ δύο. τῶν δὲ ἀρρένων τούτων, ὁ μὲν ἕτερος κομιδῇ νέος τὸν
βίον μετήλλαξε, Βηρίσσιμος δ' ἦν ὄνομα αὐτῷ, τὸν δὲ λοιπὸν
Κόμμοδον καλούμενον, ὁ πατὴρ μετὰ πάσης ἐπιμελείας
ἀνεθρέψατο, πανταχόθεν τοὺς ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐπὶ λόγοις δοκιμω-
τάτους ἐπὶ συντάξεσιν οὐκ εὐκαταφρονήτοις καλῶν, ὅπως συν-
όντες ἀεὶ, παιδεύοιεν αὐτῷ τὸν υἱόν. τάς τε θυγατέρας ἐν ὥ-
ρᾳ γενομένας, ἐξέδοτο ἀνδράσι τῆς συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρί-
στοις, οὐ τοὺς γένους μακραῖς διαδοχαῖς ὑπατείας, οὐδὲ τοὺς
πλούτου περιβολαῖς λαμπρούς, κοσμίους δὲ τὸν τρόπον, καὶ
σώφρονας τὸν βίον γαμβροὺς αὐτῷ γενέσθαι θέλων· ταῦτα γὰρ
μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. ἀρετῆς δὲ
πάσης ἐμελέτα· αὐτὸς λόγων τε ἀρχαιότητος ἦν ἐραστὴς, ὡς
μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων, μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ
δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτοῦ, ἢ γραφέ-
ντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἐπιεικῆ καὶ μέτρι-
ον βασιλέα, τούς τε προσιόντας δεξιούμενος, κωλύων τε τοὺς

...alii diuturnius obtinuerunt imperium

...imperium rom. imperium diuisum plures principatus quam tempore ... tempore multa quidem ... admiratione quae digna ... ciderunt. vita negligentius acta multa innovabant

...nere hoc feminea gesta ... tempora et principum ordine obseruato exponam ... historia ... Marco ...

... literarum studia libera ... συγκλήτου consilium senatorum ... senatorii ... nobiles romani ... senatores dicebantur

Habuit Commodus literatorem Graecum, Onesicritum, Latinum Capellam Antistium; oratorem ei Atteius Sanctus fuit, sed tot disciplinarum magistri nihil ei profuere

Lampridius

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

περὶ αὐτὸν δορυφόρους, ἀλλὰ σέβειν τοὺς ἐντυγχάνοντας, μόνος τε βασιλέων, φιλοσοφίαν οὐ λόγοις, οὐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δ' ἤθει, καὶ βίῳ σώφρονι ἐπιστώσατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν ἡ τοῦ ἐκείνου καιροῦ φορά· φιλεῖ γὰρ πως ἀεὶ τὸ ὑπήκοον, ζήλῳ τῆς τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιοῦν. ὅσα μὲν οὖν ἐκείνῳ πέπρακται ἀνδρεῖα, ἢ σώφρονα, στρατηγικὴν, ἢ πολιτικὴν ἀρετὴν ἔχοντα, πρός τε τοὺς τὰ ἀρκτῷα τῆς γῆς ἔθνη βάρβαρα κατοικοῦντας, πρός τε τοὺς ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς ποιουμένους τὸν βίον, πολλοῖς καὶ σοφοῖς ἀνδράσι συγγέγραπται. ἃ δὲ μετὰ τὴν Μάρκου τελευτὴν παρὰ πάντα τὸν ἐμαυτοῦ βίον εἶδόν τε καὶ ἤκουσα, ἔστι δ' ὧν καὶ πείρᾳ μετέσχον, ἐν βασιλικαῖς, ἢ δημοσίαις ὑπηρεσίαις γενόμενος, ταῦτα συνέγραψα. Γηραιὸν ὄντα Μάρκον, καὶ μὴ μόνον ὑφ' ἡλικίας, ἀλλὰ καμάτοις τε, καὶ φροντίσι τετρυχωμένον, διατρίβοντά τε ἐν Παίοσι, νόσος χαλεπὴ καταλαμβάνει. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ τὰς περὶ σωτηρίας ἐλπίδας φαύλως ἔχειν ὑπώπτευσε, ἑώρα τε τὸν παῖδα τῆς μειρακίων ἡλικίας ἀρχόμενον ἐπιβαίνειν, δεδιὼς μὴ νεότης ἀκμάζουσα, καὶ ἐν ὀρφανίᾳ ἐξουσίαν αὐτοκράτορα, καὶ ἀκώλυτον προσλαβοῦσα, μαθημάτων μὲν καλῶν, καὶ ἐπιτηδευμάτων ἀφηνιάσῃ, μέθαις δὲ, καὶ κραιπάλαις ἐπιδῷ ἑαυτήν· ῥᾷστα γὰρ αἱ τῶν νέων ψυχαὶ εἰς ἡδονὰς ἐξολισθαίνουσαι, ἀπὸ τῶν παιδείας καλῶν μετοχετεύονται. οἷα δὴ ἀνὴρ πολυΐστωρ, μάλιστα ἐτάραττε μνήμη τῶν ἐν νεότητι βασιλείας παραλαβόντων. τοὺς μὲν, Διονυσίου τοῦ Σικελιώτου τυράννου, ὃς ἀπὸ τῆς ἄγαν ἀκρασίας, ἡδονὰς ἐπὶ μεγίστοις μισθοῖς ἐθήρα. τοὺς δὲ, αἱ τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων εἰς τοὺς ὑπηκόους ὕβρεις τε καὶ βίαι, δι' ὧν τὴν ἐκείνου ἀρχὴν κατῄσχυναν. Πτολεμαῖος μὲν, καὶ μέχρις ἀδελφῆς ἰδίας ἔρωτος προχωρήσας, παρά τε τοὺς Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων νό-

qui venerit
suos satellites
declarant
idem fecit
se philosophum
refert ad
δοράτα φέρουσ
comprobauit qui non solum
principes philosophum se esse
verbis decretorum quae
sed eqdem
praecepta referuntur ad vita
quaesitum quae est a paruum
philosophia studium amore
sapientia iustitia fortitudine
temperantia
senem ...
Postquam de sua salute
αὐτοκράτωρ sui iuris
ex arbitrio suo res reip.
habet potestatem
ἀφηνιάζω habenas rejicio
metaphora a equis
ὀχετός canalis
Ptolemeus successor Alexandri
in Aegypto ... Philippi
nothus a quo omnes Aegypti reges
...
Insularia ... de Xerxe
refert ...

UVA.BHSC.LEG.13-2.01047

μους. Ἀντίγονος δὲ, Διόνυσον πάντα μιμούμενος, καὶ κισσὸν μὲν περιτιθεὶς τῇ κεφαλῇ ἀντὶ καυσίας, καὶ διαδήματος Μακεδονικοῦ, θύρσον δὲ ἀντὶ σκήπτρου φέρων. ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐλύπει τὰ μὴ πρὸ πολλοῦ, ἀλλ' ὑπόγυιον ἔχοντα τὴν μνήμην. τά τε Νέρωνι πεπλημμελημένα, ὃς ἐχώρησε μέχρι μητρῴου φόνου παρέσχε τε τοῖς δήμοις ἑαυτὸν καταγέλαστον θέαμα. τά τε Δομετιανῷ τετολμημένα, τῆς ἐσχάτης ὠμότητος οὐδὲν ἀπολείποντα. τοιαύτας δὴ τυραννίδος εἰκόνας ὑποτυπούμενος, ἐδεδίει τε, καὶ ἤλπιζεν. οὐ μετρίως δ' αὐτὸν ἐτάραττον καὶ οἱ Γερμανοὶ γειτνιῶντες, οὓς οὐδέπω πάντας ἐκεχείρωτο, ἀλλὰ τοὺς μὲν, πειθοῖ ἐς συμμαχίαν προσηγάγετο· τῶν δὲ καὶ ἐκράτησε τοῖς ὅπλοις. ἦσαν δέ τινες, οἱ διαδράντες, τότε πρὸς τὸ παρὸν ἀνακεχωρήκεσαν, δέει τῆς παρουσίας τοιούτου βασιλέως. ὑπώπτευε δὴ, μὴ τῆς ἡλικίας τοῦ μειρακίου καταφρονήσαντες, ἐπιθῶνται αὐτῷ· ὁρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις ἀφορμαῖς ῥᾷστα κινεῖσθαι. κυμαινούσης οὖν ἔχων τοσαύταις φροντίσι τὴν ψυχὴν, συγκαλέσας τοὺς φίλους, ὅσοι τε παρῆσαν, τῶν συγγενῶν, καὶ τὸν παῖδα παραστησάμενος, ἐπειδὴ πάντες συνῆλθον, ἡσυχῇ τοῦ σκίμποδος κουφίσας ἑαυτὸν, τοιούτων λόγων ἦρξε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΡΚΟΥ.

Ἄχθεσθαι μὲν ὑμᾶς ἐφ' οἷς ὁρᾶτε με διακείμενον θαυμαστὸν οὐδέν· φύσει τε γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ἐλεεινὸν ἐν ταῖς τῶν ὁμοφύλων συμφοραῖς, τά τε δεινὰ ὑπ' ὄψιν πεσόντα, οἶκτον προκαλεῖται μείζονα. ἐμοὶ δέ τι καὶ πλέον ὑπάρχειν παρ' ὑμῶν οἴομαι· ἐκ γὰρ ὧν αὐτὸς διάκειμαι πρὸς ὑμᾶς, ἀμοιβαίαν εὔνοιαν εἰκότως ἤλπικα. νῦν δὲ καιρὸς εὔκαιρος ἐμοί τε αἰσθέσθαι, μὴ μάτην πρὸς ὑμᾶς τοσούτου χρόνου τιμήν τε, καὶ σπουδὴν καταθέσθαι, ὑμῖν τε ἀποδοῦναι χάριν, δείξασιν ὅτι ὑπὲρ ὧν ἐτύχετε, οὐκ ἀμνημονεῖτε. ὁρᾶτε δή μοι

τὸν

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

τὸν υἱόν, ὃν αὐτοὶ ἀνεθρέψασθε, ἄρτι τῆς μειρακίων ἡλικίας ἐπιβαίνοντα, καὶ δεόμενον ὥσπερ ἐν χειμῶνι καὶ ζάλῃ τῶν κυβερνησόντων, μή πη φερόμενος ὑπ᾽ ἀπειρίας τῶν δεόντων ἐμπειρίας εἰς φαῦλα ἐπιτηδεύματα προσαραχθῇ. γένεσθε δὴ οὖν αὐτῷ ὑμεῖς ἀνθ᾽ ἑνὸς ἐμοῦ, πατέρες πολλοί, περιέποντές τε, καὶ τὰ ἄριστα συμβουλεύοντες. οὔτε γὰρ χρημάτων πλῆθος αὔταρκες πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, οὔτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ ῥύεσθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια. μάλιστα δὲ ἐκεῖνοι ἐς ἀρχῆς μῆκος ἀκινδύνως ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητος, ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς ἐνέσταξαν. οὐ γὰρ οἱ ἐξ ἀνάγκης δουλεύοντες, ἀλλ᾽ οἱ μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες, ἀνύποπτοι καὶ ἔξω κολακείας προσποιήτου διάγοντές τε καὶ πάσχοντες, διατελοῦσιν. οὐδέ ποτε ἀφηνιάζουσιν, ἢν μὴ βίᾳ, καὶ ὕβρει ἐπὶ τοῦτο ἀχθῶσι. χαλεπὸν δὲ μετρῆσαί τε, καὶ ὅρον ἐπιθεῖναι ἐπιθυμίαις, ὑπηρετούσης ἐξουσίας. τοιαῦτα δὲ συμβουλεύοντες αὐτῷ, καὶ ὧν ἀκούει παρὼν ὑπομιμνήσκοντες, ὑμῖν τε αὐτοῖς, καὶ πᾶσιν ἄριστον ἀποδείξετε βασιλέα. τῇ τε ἐμῇ μνήμῃ χαριεῖσθε τὰ μέγιστα· οὕτω τε μόνως, ἀΐδιον αὐτὴν ποιῆσαι δυνήσεσθε. τοσαῦτα εἰπόντα τὸν Μάρκον, ἐπέσχε λειποθυμία, καὶ ἐσίγησεν. ὑπὸ δὲ ἀσθενείας, καὶ ἀθυμίας, αὖθις ὑπεκλίθη. οἶκτος δὲ πάντας ἐλάμβανε τοὺς παρόντας, ὡς μηδὲ κατασχόντας τινὰς αὐτῶν ἐς οἰμωγὴν ἀναβοῆσαι. ὁ μὲν οὖν, νυκτός τε, καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς, ἀνεπαύσατο, πόθον τε τοῖς καθ᾽ αὑτὸν ἀνθρώποις ἐγκαταλιπών, ἀρετῆς ἀΐδιον μνήμην εἰς τὸν ἐσόμενον αἰῶνα. τελευτήσαντος δὲ Μάρκου, ἐπειδὴ διεφοίτησεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ παρὸν στρατιωτικόν, καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος, ὁμοίως πένθει κατείχετο. οὐδέ τις ἦν ἀνθρώπων τῶν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν, ὃς

ἀδακρυ-

ἀδακρυτὶ τοιαύτην ἀγγελίαν ἐδέχετο. πάντες δ' ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν πατέρα χρηστόν, οἱ δ' ἀγαθὸν βασιλέα, γενναῖον δὲ ἕτεροι στρατηγόν, οἱ δέ, σώφρονα καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν, καὶ οὐδεὶς ἐψεύδετο. ὀλίγων δὲ διελθουσῶν ἡμερῶν, ἐν οἷς περὶ τὴν κηδείαν τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν ἀπησχολῆσθαι, ἔδοξε τοῖς φίλοις προσαγαγεῖν τὸ μειράκιον εἰς τὸ στρατόπεδον, ὡς διαλεχθείη τε τοῖς στρατιώταις, καὶ χρήματα δωρησάμενος, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς βασιλείαν διαδεχομένοις, μεγαλόφρονι ἐπιδόσει οἰκειώσηται τὸ στράτευμα. παρηγγέλθη τε δὴ πᾶσιν ἐλθεῖν εἰς τὸ εἰωθὸς πεδίον αὐτὸν ὑποδέξασθαι. προελθὼν δὴ ὁ Κόμμοδος, τάς τε βασιλείους θυσίας ἐπετέλει, καὶ βήματος αὐτῷ ἐς ὕψος ἀρθέντος ἐν μέσῳ τῷ στρατοπέδῳ, ἀνελθὼν ἐπ' αὐτό, καὶ περιστησάμενος τοὺς πατρῴους φίλους (πολλοὶ δὲ καὶ λόγιοι παρῆσαν αὐτῷ) ἔλεξε τοιάδε.

ΔΗΜΗΓΟΡΙΑ ΚΟΜΜΟΔΟΥ.

Κοινὴν εἶναί μοι πρὸς ὑμᾶς τὴν ἐπὶ τοῖς καταλαβοῦσιν ἀλγηδόνα, καὶ μηδέ τι ἧττον ὑμᾶς ἐμοῦ δυσφορεῖν, ἐμαυτὸν ἀκριβῶς πέπεικα. οὐδὲ γὰρ περιόντος μοι τοῦ πατρός, πλεονεκτεῖν ὑμῶν ἠξίουν. ἐκεῖνος γὰρ πάντας ἡμᾶς, ὡς ἕνα ἠγάπα. ἔχαιρεν οὖν μᾶλλον συστρατιώτην με, ἢ υἱὸν καλῶν· τὴν μὲν γὰρ προσηγορίαν, ἡγεῖτο φύσεως, τὴν δ', ἀρετῆς κοινωνίαν. φέρων τέ με πολλάκις νήπιον ὄντα, ταῖς ὑμετέραις ἐνεχείριζε πίστεσι. διόπερ καὶ ῥᾷστα πάσης εὐνοίας μεθέξειν πρὸς ὑμῶν ἐλπίζω. τῶν μὲν πρεσβυτέρων, τροφεῖά μοι ταῦτα ὀφειλόντων, τοὺς δὲ ἡλικιώτας, εἰκότως ἂν καὶ συμφοιτητὰς τῶν ἐν ὅπλοις ἔργων ἀποκαλοίην· πάντας γὰρ ὑμᾶς ὡς ἕνα ὁ πατὴρ ἐφίλει τε, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπαίδευε. ἔδωκε δὲ μετ' ἐκεῖνον ἐμὲ βασιλέα ἡ τύχη, οὐκ ἐπεισάκτως, ὥσπερ οἱ πρὸ ἐμοῦ, προσκτήτῳ σεμνυνομένοις ἀρχῇ, ἀλλὰ

μόνος

μόνος τε ὑμῶν ἐγὼ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπεκυήθην· καὶ μὴ
πειραθέντα με ἰδιωτικῶν σπαργάνων, ἅμα τῷ τῆς γαστρὸς
προελθεῖν, ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφύρα, ὁμοῦ δέ με
εἶδεν ἥλιος ἄνθρωπον, καὶ βασιλέα. εἰκότως οὖν ταῦτα λο-
γιζόμενοι, στέργοιτε οὐ δοθέντα ὑμῖν, ἀλλὰ γεννηθέντα αὐτο-
κράτορα· ὁ μὲν γὰρ πατὴρ εἰς οὐρανὸν ἀναπτὰς ὀπαδὸς ἤδη,
καὶ σύνεδρός ἐστι θεῶν. ἡμῖν δὲ χρὴ μέλειν τῶν ἐν ἀνθρώ-
ποις, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς διοικεῖν. κατορθοῦν δὲ αὐτά, καὶ βε-
βαιοῦν ὑμέτερον ἔργον, εἴ τά τε τοῦ πολέμου λείψανα μετὰ πά-
σης ἀνδρείας ἀπαλείψοιτε, καὶ τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν μέχρις
ὠκεανοῦ προαγάγοιτε. ὑμῖν τε γὰρ ταῦτα δόξαν οἴσει, καὶ
τὴν τοῦ κοινοῦ πατρὸς μνήμην χάρισιν ἀξίαις οὕτως ἀμεί-
ψεσθε· ὃν ἐπακούειν τε τῶν λεγομένων, καὶ τὰ πραττόμενα
ἐφορᾶν ἡγεῖσθε. εὐδαιμονοίημεν δ' ἂν τὰ δέοντα πράττοντες
ὑπὸ τοιούτῳ μάρτυρι. καὶ τὰ μὲν πρότερον ὑμῖν ἀνδρείως
κατορθωθέντα, εἰς τὴν ἐκείνου σοφίαν τε, καὶ στρατηγίαν,
τὴν ἀναφορὰν ἔχει. ὅσα δ' ἂν σὺν ἐμοὶ βασιλεῖ νέῳ προθύ-
μως ἐνδείξησθε, τούτων τὴν δόξαν πίστεώς τε ἀγαθῆς, καὶ
ἀνδρείας ἀποίσεσθε. τό, τε ἐν ἡμῖν νέον σεμνότητος πληρώσε-
τε τῇ τῶν ὑμετέρων ἔργων ἀνδραγαθίᾳ, τό, τε βάρβαρον ἐν
ἀρχῇ νέας ἡγεμονίας κολυσθέν, οὔτε εἰς τὸ παρὸν καταθαρ-
σήσει τῆς ἡλικίας καταφρονῆσαν, τά τε μέλλοντα φοβήσεται
δέει τῶν πεπραγμένων. τοσαῦτα ὁ κόμμοδος εἰπών, καὶ με-
γαλόφροσι δωρεαῖς χρημάτων οἰκειωσάμενος τὸ στρατόπε-
δον, εἰς τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν. ὀλίγου μὲν οὖν τι-
νος χρόνου, πάντα ἔπραττε τῇ γνώμῃ τῶν πατρῴων φίλων,
οἳ πανημέριοι συνῆσαν αὐτῷ, τὰ βέλτιστα συμβουλεύοντες, καὶ
τοσοῦτον ἀποδιδόντες χρόνον ὅσον ἐνόμιζον αὐτάρκη πρὸς σώ-
φρονα τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν. παρεισδύντες δέ τινες τῶν
ἐπὶ τῆς αὐλῆς οἰκετῶν, διαφθείρειν ἐπεχείρουν νέον ἦθος βα-
σιλέως

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

σιλέως. οἵ τε κόλακες τραπέζης, καὶ τὴν εὐδαίμονα γαστρί, καὶ τοῖς αἰσχίστοις μετροῦσιν, ὑπομιμνήσκοντες αὐτὸν τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς, θεάματά τε καὶ ἀκούσματα τερπνὰ διηγούμενοι, τήν τε τῶν ἐπιτηδείων ἀφθονίαν καταριθμοῦντες, διαβάλλοντές τε πᾶσαν τὴν ἐπὶ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἴστρου ὥραν, μήτε ὀπώρας εὔφορον, κρυώδη τε ἀεὶ καὶ συννεφῆ. οὐ παύσῃ δή, ἔλεγον, ὦ δέσποτα, πηγνύμενόν τε καὶ ὀρυττόμενον πίνων ὕδωρ; ἄλλοι δ᾽ ἀπολαύσουσι πηγῶν τε θερμῶν καὶ ψυχρῶν ναμάτων, ἀτμίδων τε καὶ ἀέρων, ὧν Ἰταλία μόνη εὔφορος; τοιαῦτα δή τινα τῷ μειρακίῳ ὑποτιθέμενοι, ἤγειρον αὐτοῦ τὰς ὀρέξεις εἰς τὴν ἡδονῶν ἐπιθυμίαν. αἰφνιδίως δὲ καλέσας τοὺς φίλους, ποθεῖν ἔλεγε τὴν πατρίδα. ὁμολογεῖν δὲ τὰς αἰτίας τῆς αἰφνιδίου ὁρμῆς αἰδούμενος, δεδιέναι προσεποιεῖτο, μή τις ἐκεῖσε προκαταλάβοι τὴν βασιλείαν ἐκ τῶν εὐπατριδῶν πλουσίων, εἶθ᾽ ὥσπερ ἐξ ὀχυρᾶς ἀκροπόλεως δύναμιν καὶ περιβολὴν συγκροτήσας, ἐπιθῆται τῇ ἀρχῇ. αὐτάρκης δὲ ὁ δῆμος χορηγῆσαι πλῆθος ἐπιλέκτων νεανιῶν. τοιαῦτά τινα προφασιζομένου τοῦ μειρακίου, οἱ μὲν ἄλλοι συνεστάλησάν τε τὴν ψυχήν, καὶ σκυθρωποὶ ταῖς ὄψεσιν εἰς γῆν ἔνευον. Πομπηιανὸς δέ, ὃς πρεσβύτατός τε ἦν ἁπάντων, καὶ κατ᾽ ἐπιγαμίαν προσήκων αὐτῷ (συνῴκει γὰρ τῇ πρεσβυτάτῃ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κομμόδου) ποθεῖν μέν σε, ἔφη, τέκνον καὶ δέσποτα, τὴν πατρίδα, εἰκός. καὶ αὐτοὶ γὰρ τῶν οἴκων ὁμοίᾳ ἐπιθυμίᾳ ἑαλώκαμεν. ἀλλὰ τὰ ἐνταῦθα προυργιαίτερα ὄντα, καὶ μᾶλλον ἐπείγοντα, ἀπέχει τὴν ἐπιθυμίαν· τῶν μὲν γὰρ ἐκεῖσε, καὶ ὕστερον ἐπὶ πλεῖστον αἰῶνα ἀπολαύσεις. ἐκεῖ τε ἡ Ῥώμη, ὅπου ποτ᾽ ἂν ὁ βασιλεὺς ᾖ. τὸν δὲ πόλεμον ἀτελῆ καταλιπεῖν, μετὰ τοῦ ἀπρεποῦς, καὶ ἐπισφαλές· θάρσος γὰρ ἐμβαλοῦμεν τοῖς βαρβάροις, οὐκ ἐπανόδου πόθον, ἀλλὰ φυγὴν καὶ δέος ἡμῶν καταγνοῦσι.

καλὸν

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

καλὸν δέ σοι χειρωσαμένῳ πάντας αὐτοὺς, καὶ τὴν τῇ ἀρκτῴᾳ ἀρχὴν ὠκεανῷ ὁρίσαντα, ἐπανελθεῖν οἴκαδε, θριαμβεύοντί τε, καὶ δεσμίους ἀπάγοντι, καὶ αἰχμαλώτους, βασιλέας τε καὶ σατράπας βαρβάρους. τούτοις γὰρ καὶ οἱ πρὸ σοῦ Ῥωμαῖοι, μεγάλοι τε καὶ ἔνδοξοι γεγόνασι. δεδιέναι δέ σε οὐ χρὴ, μή τις ἐκεῖ τοῖς πράγμασιν ἐπιθῆται. οἵ τε γὰρ ἄριστοι τῆς βουλῆς, ἐνταῦθα σὺν σοί· ἥ τε στρατιωτικὴ δύναμις παροῦσα πᾶσα, τῆς σῆς ἀρχῆς προασπίζει· ταμιεῖά τε χρημάτων βασιλικῶν, ἐνταῦθα πάντα· ἥ τε τοῦ πατρὸς μνήμη, αἰώνιόν σοι πίστιν καὶ εὔνοιαν παρὰ τῶν ἀρχομένων ἐβεβαίωσε. τοιαῦτά τινα εἰς προτροπὴν, καὶ τὴν πρὸς τὰ κρείττονα ὁρμὴν ὁ Πομπηϊανὸς εἰπὼν, διέτρεψε πρὸς ὀλίγον τὸ μειράκιον. αἰδεσθεὶς γὰρ ὁ Κόμμοδος τὰ λεχθέντα, οὐδέν τε οἷός τε ὢν εὐλόγως ἀποκρίνασθαι, τὸν φίλον ἀπεπέμψατο, φήσας ἀκριβέστερον καθ' αὑτὸν ἐπισκέψασθαι τὸ πρακτέον. ἐγκειμένων δὲ τῶν περὶ αὐτὸν θεραπόντων, οὐκέτι μὲν τοῖς φίλοις οὐδὲν ἐκοινώσατο. ἐκπέμψας δὲ γράμματα, καὶ διανείμας οἷς ἐδοκίμασε τῆς ὅλης τοῦ ἔργου τὴν πρόνοιαν, προστάξας τε αὐτοῖς ἀνέχειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς, ἐπαγγέλλει τὴν ἔξοδον. οἱ μὲν δὴ διώκειν τὰ ἐγκεχειρισμένα, οἳ καὶ οὐ πολλῷ χρόνῳ πλείστους τῶν βαρβάρων ὅπλοις ἐχειρώσαντο. τοὺς δὲ, ἐπὶ μεγάλαις συντάξεσιν, ἐς φιλίαν ἐπηγάγοντο. ῥᾶστα πείσαντες. φύσει γὰρ τὸ βάρβαρον φιλοχρήματον καὶ κινδύνων καταφρονήσαντες, ἢ δι' ἐπιδρομῆς καὶ ἐφόδου τὰ χρειώδη πρὸς τὸν βίον πορίζονται, ἢ μεγάλων μισθῶν τὴν εἰρήνην ἀντικαταλλάσσονται. ἅπερ ὁ Κόμμοδος εἰδὼς, καὶ τὸ ἀμέριμνον ὠνούμενος, ἀφειδῶς τε ἔχων χρημάτων, πάντα ἐδίδου τὰ αἰτούμενα. τῆς δὲ ἐξόδου διαγγελθείσης, κίνησις ἤδη μεγίστη καταλαμβάνει τὸ στρατόπεδον· καὶ πάντες αὐτῷ συναπελθεῖν ἤθελον, ὡς ἀπαλ-

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

λαγεῖεν μὴ τὸ ἐν τῇ πολεμίᾳ διατρίβῃς, ἀπολαύσειαν δὲ τῆς
ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς. ἐπειδὴ δὲ διεφοίτησεν ἡ φήμη, ἄγγελοί τε
ἧκον κηρύττοντες τὴν τοῦ βασιλέως ἄφιξιν, ὑπερήδετό τε ὁ
Ῥωμαίων δῆμος καὶ χρηστὰς εἶχεν ἐλπίδας, νέου αὐτοκράτορ-
ος ἐπιδημίᾳ πατρίζειν τὸ μειράκιον ἡγούμενοι. αὐτὸς δὲ
τὴν ὁδοιπορίαν ὁ Κόμμοδος μετὰ νεανικῆς σπουδῆς καὶ δια-
δραμὼν τὰς ἐν μέσῳ πόλεις, ὑποδεχθείς τε πανταχοῦ βασι-
λικῶς, καὶ δήμοις ἑορτάζουσιν ἐπιφανείς, ἀσπαστός τε, καὶ πο-
θεινὸς πᾶσιν ὤφθη. ὡς δὲ πλησίον ἐγένετο τῆς Ῥώμης, πᾶσά τε
ἡ σύγκλητος βουλή, καὶ πανδημεὶ ὅσοι τὴν Ῥώμην κατῴ-
κουν ἄνθρωποι, μὴ κατασχόντες αὑτούς, ἀλλ' ἕκαστος φθάσαι θέ-
λων, δαφνηφόροι τε, καὶ πάντα ἐπιφερόμενοι ἄνθη τότε ἀκ-
μάζοντα, ὡς ἕκαστος οἷός τε ἦν, πόρρω τῆς πόλεως ὑπήντων,
θεασόμενοι τὸν νέον, καὶ εὐγενῆ βασιλέα. ἐπόθουν γὰρ αὐτὸν
ἀληθεῖ ψυχῆς διαθέσει, ἅτε παρ' αὐτοῖς γεννηθέντα τε, καὶ τρα-
φέντα καὶ ἄνωθεν ἐκ τριγονίας βασιλέα τε, καὶ εὐπατρίδην
ὄντα Ῥωμαίων. τὸ μὲν γὰρ πρὸς πατρὸς αὐτῷ γένος, ἐκ τῶν τῆς
συγκλήτου βουλῆς ἐπισήμων ἦν. Φαυστῖνα δὲ ἡ μήτηρ βασί-
λισσα γεγένητο, θυγάτηρ τε οὖσα Ἀντωνίνου τοῦ εὐσεβοῦς ἐπικλη-
θέντος, καὶ Ἀδριανοῦ ἔκγονος κατὰ θηλυγονίαν. ἀνῆγε δὲ
τὸ γένος αὐτὴ ἐπὶ Τραϊανὸν πρόπαππον. γένους μὲν οὖν ὁ Κόμ-
μοδος οὕτως εἶχε. πρὸς δὲ τῇ τῆς ἡλικίας ἀκμῇ, καὶ τὴν ὄψιν
ἦν ἀξιοθέατος, σώματός τε συμμετρίᾳ, καὶ κάλλει προσώ-
που μετ' ἀνδρείας· ὀφθαλμῶν τε γὰρ ἀρθμίαι, καὶ πυρώδεις βο-
λαί, κόμη τε φύσει ξανθή, καὶ οὔλη, ὡς εἴ ποτε φοιτῴη δι' ἡ-
λίου, τοσοῦτον ἐκλάμπειν αὐτῷ πυρῶδές τι, ὡς τοὺς μὲν οἴεσθαι
ῥίνημα χρυσοῦ προϊόντι ἐπιπάσσεσθαι. τοὺς δέ, ἐκθειάζειν, λέ-
γοντας αἴγλην τινὰ οὐράνιον περὶ τὴν κεφαλὴν συγγεγενῆ-
σθαι αὐτῷ. ἴουλοί τε αὐτοῦ καθιόντες ταῖς παρειαῖς ἐπήνθουν.

τοιοῦτον

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

γιοῦσι δὴ θεασάμενοι τὸν βασιλέα οἱ Ῥωμαῖοι, εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς, καὶ στεφάνων, καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο. ὡς δ' εἰς τὴν Ῥώμην εἰσήλασεν, εἴς τε τοῦ Διὸς τὸ τέμενος, καὶ τοὺς ἄλλους νεὼς ἀπελθὼν, εὐθὺς τῇ τε συγκλήτῳ, καὶ τοῖς ἐν Ῥώμῃ καταλειφθεῖσι στρατιώταις, χαριστήρια ὁμολογήσας τῆς φυλαχθείσης πίστεως, εἰς τὴν βασίλειον αὐλὴν ἀνεχώρησε.

Χρόνου μὲν οὖν τινος ὀλίγων ἐτῶν, τιμὴν πᾶσαν ἀπένεμε τοῖς πατρῴοις φίλοις, πάντα τε ἔπραττεν ἐκείνοις συμβούλοις χρώμενος. ἐπεὶ δὲ τὴν πρόνοιαν ἐνεχείρισε τῆς ἀρχῆς ἑαυτοῦ, ἐπιστήσας τοῖς στρατοπέδοις, Περέννιον ἄνδρα τὸ μὲν γένος Ἰταλιώτην, στρατιωτικὸν δὲ εἶναι δοκοῦντα, διὸ καὶ μάλιστα αὐτὸν ἔπαρχον ἐποίησε τῶν στρατοπέδων, τῇ τοῦ μειρακίου ἀποχρώμενος ἡλικίᾳ ἐκεῖνος, ἐάσας αὐτὸν τρυφαῖς σχολάζοντα, καὶ κραιπάλαις· τῶν τε φροντίδων, καὶ τῶν βασιλείων καμάτων, ἀπῆγεν αὐτὸν, καὶ πᾶσαν τὴν διοίκησιν τῆς ἀρχῆς αὐτὸς ἀνεδέξατο, πλούτου τε ἀκρατήτῳ ἐπιθυμίᾳ, καὶ τῶν μὲν προσκτωμένων ἀεὶ καταφρονήσει, τῶν δ' οὔπω παρόντων, ἀπλήστῳ ἀντιποιήσει, τούς τε πατρῴους φίλους πρῶτος διαβάλλειν ἤρξατο· καὶ ὅσοι πλούσιοί τε ἦσαν καὶ εὐγενεῖς, τούτους εἰς ὑποψίαν ἄγων, τὸ μειράκιον ἐφόβει· ὡς ἂν αὐτοὺς διαχρησάμενος, ἀφορμὴν αὐτῷ παράσχοι, καὶ ἐξουσίαν, ἁρπάζειν τὰ ἐκείνων κτήματα. μέχρι μὲν οὖν τινος, ἐπεῖχε τὸν νεανίσκον ἥ τε τοῦ πατρὸς μνήμη, καὶ ἡ πρὸς τοὺς φίλους αἰδώς· ἀλλά τι ὥσπερ τινὸς πονηρᾶς, καὶ βασκάνου τύχης ἀνατρεπούσης αὐτοῦ τὴν ἔτι σώφρονα, καὶ κόσμιον, συνέβη τι τοιοῦτο. Λουκίλλα ἦν τῷ Κομμόδῳ πρεσβυτάτη πάντων ἀδελφή· αὕτη πρότερον Λουκίῳ Βήρῳ αὐτοκράτορι συνῴκει, ὃν κοινωνὸν τῆς βασιλείας Μᾶρκος ποιησάμενος, ἐκδούς τε αὐτῷ τὴν θυγατέρα, δεσμὸν εὐνοίας ὀχυρώτατον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιγαμίαν ἐποίησατο. ἀλλ' ἐπεὶ συνέ-

β iij   βη

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

βη τὸν Λούκιον τελευτῆσαι, μενόντων τῇ Λουκίλλῃ τῶν τῆς βα-
σιλείας συμβόλων, Πομπηιανῷ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐξέδοτο. οὐδὲν
ἧττον μέντοι ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε τιμὰς τῇ ἀδελφῇ· καὶ
γὰρ ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθῆστο ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ
πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. ἐπεὶ δὲ ὁ Κόμμοδος γυναῖκα ἠγά-
γετο Κρισπῖναν ὄνομα, ἀνάγκη τε ἦν τὴν προεδρίαν ἀπο-
νέμεσθαι τῇ τοῦ βασιλεύοντος γυναικί, δυσφόρως τοῦτο φέ-
ρουσα ἡ Λουκίλλα, καὶ τὴν ἐκείνης τιμὴν ἑαυτῆς ὕβριν νομίζου-
σα, τὸν μὲν ἑαυτῆς ἄνδρα Πομπηιανὸν εἰδυῖα ἀγαπῶντα τὸν
Κόμμοδον, οὐδὲν αὐτῷ περὶ ἐπιθέσεως τῆς ἀρχῆς ἀνακοινοῦ-
ται. Κοδράτου δὲ νεανίσκου, εὐγενοῦς τε καὶ πλουσίου, ἐφ'
οὗ καὶ λανθανούσῃ συνουσίᾳ διεβάλλετο, πεῖραν τῆς γνώμης
λαμβάνουσα, περί τε τῆς συνεδρίας χαλεπῶς ἀποδυρομένη,
κατ' ὀλίγον ἀνέπεισε τὸν νεανίσκον ὀλέθρια βουλεύσασθαι
ἑαυτῷ τε καὶ πάσῃ τῇ συγκλήτῳ. συνωμότας δ' ἐκεῖνος τῆς
βουλῆς λαβὼν τινὰς τῶν ἐξεχόντων, ἀναπείθει νεανίσκον
τινὰ, καὶ αὐτὸν ἐκ τῆς βουλῆς, Κοϊντιανὸν ὄνομα, προπετῆ
δὲ καὶ θρασύν, λαβόντα ἐγχειρίδιον ὑπὸ κόλπου, καιρὸν φυ-
λάξαντα καὶ τόπον ἐπιτήδειον, ἐπιπεσεῖν τε τῷ Κομμόδῳ,
καὶ φονεῦσαι, τὰ λοιπὰ φήσας αὐτὸς καταθήσεσθαι χρημάτων
ἐπιδόσει. ὁ δ' ὑποστὰς ἐν τῇ τοῦ ἀμφιθεάτρου εἰσόδῳ, ζοφώ-
δης δὲ αὕτη, λήσεσθαι ἤλπισε, γυμνώσας τὸ ξιφίδιον, ἐπελ-
θών τε αἰφνιδίως τῷ Κομμόδῳ, καὶ μεγάλῃ φωνῇ προειπὼν
ὑπὸ τῆς συγκλήτου αὐτῷ ἐπέμφθαι, παῖσαι μὴ φθάσας, ἀλλ'
ἐν ᾧ ἐπὶ τὴν τοῦ ῥήματος προφορὰν ἠσχολεῖτο, καὶ τὴν δεξιὰν τοῦ
ξίφους, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως, δί-
κην ἀνοίας ὑπέσχεν, ὃς προεῖπε τὸ βεβουλευμένον μᾶλλον ἢ
ἔδρασε. παρέσχε τε αὐτῷ μὴ προγνωσθέντι ἀπολέσθαι, ἐκείνῳ δὲ
προμαθόντι φυλάξασθαι. αὕτη μὲν δὴ πρώτη καὶ μεγίστη αἰτία
τῷ μειρακίῳ μίσους ἐγένετο πρὸς τὴν σύγκλητον βουλήν. ἔτρω-

σέ τε

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

σέ τι αὐτοῦ τὴν ψυχὴν τὰ λεχθέντα, καὶ κοινοὺς ἐχθροὺς πάντας ἡγεῖτο, μεμνημένος ἀεὶ τῆς τοῦ ἐπιδραμόντος φωνῆς· ὑπεξῄει τε καὶ τῷ Περεννίῳ πρόφασίς τε καὶ ὑπόθεσις αὐτάρκης. ἐκκόπτειν τε ἀεί, καὶ κολούειν αὐτῷ συνεβούλευε τοὺς ὑπερέχοντας, ὧν ἁρπάζων τὰς οὐσίας, ῥᾷστα πλουσιώτατος ἐγένετο τῶν καθ' αὑτὸν ἀνθρώπων. ἐπιμελοῦς δ' ἐξετάσεως δὴ τοῦ Περεννίου ἀκριβεστέρας, τήν τε ἀδελφὴν ὁ Κόμμοδος διεχρήσατο, καὶ πάντας ἀφειδῶς τούς τε ὄντας ἐν τῇ συνωμοσίᾳ, καὶ τοὺς ἐφ' οἱαισδήποτε διαβληθέντας ὑποψίαις. ὁ δὲ Περέννιος ἀποσκευασάμενος πάντας, οὓς καὶ ὁ Κόμμοδος ᾐδεῖτο, καὶ ὅσοι πατρῴαν αὐτῷ εὔνοιαν ἐπεδείκνυντο, τῆς τε ἐκείνου σωτηρίας προμηθεῖς ἦσαν, ἐλλοχῶν, ποιησάμενός τε αὐτὸν ἐπ' ἐξουσίαν, ἐπεβούλευε τῇ ἀρχῇ, καὶ τοῖς τε υἱοῖς ἑαυτοῦ νεανίαις οὖσιν, ἐγχειρίσαι πείθει τὸν Κόμμοδον πρόνοιαν τῶν Ἰλλυρικῶν στρατευμάτων. αὐτός τε πλεῖστα χρήματα ἤθροιζεν, εἰς τὸ ἐπιδόσεσι λαμπραῖς ἀποστῆσαι τὸ στρατιωτικόν. οἱ δὲ παῖδες αὐτοῦ λανθάνοντες συνεκρότουν δύναμιν, ὡς ἂν τοῦ Περεννίου κατορθωσαμένου τὸν Κόμμοδον ἐπιθέσθαι τῇ ἀρχῇ. ἐγνώσθη δ' ἡ ἐπιβουλὴ παραδόξῳ τρόπῳ. ἱερὸν ἀγῶνα τελοῦσι Ῥωμαῖοι Διὶ Καπετωλίῳ, θεάματά τε καὶ ἰσχύος πάντα ἀθροίζεται, ὡς εἰς βασιλίδα πόλιν πανηγυριζόντων. θεατὴς δὲ καὶ ἀθλοθέτης σὺν τοῖς λοιποῖς ἱερεῦσιν, οὓς ἐκ περιόδων χρόνου ἡ τάξις καλεῖ, ὁ βασιλεὺς γίνεται. κατελθόντος δὴ τοῦ Κομμόδου ἐπὶ τὴν ἀκρόασιν τῶν ἐνδόξων ἀγωνιστῶν, καὶ αὐτοῦ μὲν προκαθίσαντος ἐν τῇ βασιλείῳ ἕδρᾳ, πληρωθέντος δὲ τοῦ θεάτρου, μετὰ πάσης εὐκοσμίας τῶν τε ἐν ἀξιώσεσιν ἐξαιρέτοις ἕδραις καὶ ὡς ἑκάστοις διετέτακτο ἱδρυμένων, πρίν τι λέγεσθαι ἢ πράττεσθαι ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀνὴρ φιλοσόφου φέρων σχῆμα, βάκτρον γὰρ ἦν αὐτῷ μετὰ χεῖρας, ἡμίγυμνός τε αὐτῷ ἐκκρεμὴς πήρα, εἰσδραμὼν καὶ

σὰς

in principes
quem copiis praefecerat

ἀποσκευάζομαι amando
ablego submoneo procul
qui causa patris illi se amicos
praebebant

ut multa [illegible] quantitate
Lege ἐπιβουλὴ

potestate aliqua praediti
praeses arbiter et judex et[c.]
ipse imperator
ἀθλοθέτης qui ludos proponit
nonnunquam judex et arbiter
ludorum
et iis qui erant dignitate praediti
in scena

νέω νεύσω

σας ἐν μέσῃ τῇ σκηνῇ, τῷ τε τῆς χειρὸς νεύματι τὸν δῆμον κατα-
σιγάσας, οὐ πανηγυρίζειν σοι καιρὸς, ἔφη, Κόμμοδε, νῦν, οὐδὲ
θέαις καὶ ἑορταῖς σχολάζειν· ἐπίκειται γάρ σου τοῖς αὐχέσι
τὸ τοῦ Περεννίου ξίφος, καὶ εἰ μὴ φυλάξῃ κίνδυνον οὐκ ἐ-
παιωρούμενον, ἀλλ' ἤδη παρόντα, λήσεις ἀπολλύμενος. αὐ-
τός τε γὰρ ἐνταῦθα δύναμιν ἀντί σοι, καὶ χρήματα ἀθροί-
ζει· οἵ τε παῖδες αὐτοῦ, τὴν Ἰλλυρικὴν στρατιὰν ἀναπείθουσιν.
εἰ δὲ μὴ φθάσεις, διαφθείρῃ. ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, εἴτε ὑπό
τινος δαιμονίου τύχης ἐπειχθέντος, εἴτε καὶ τολμήσαντος
ἵνα δόξαν ἄρηται, πρότερον ἄγνωστος καὶ ἄσημος ὤν, εἴτε
ἐλπίσαντος ἀμοιβῆς μεγαλοδώρου πρὸς τοῦ βασιλέως τεύ-
ξεσθαι, ἀφασία τὸν Κόμμοδον καταλαμβάνει. καὶ πάντες
ὑπώπτευον μὲν τὰ λεχθέντα, πιστεύειν δὲ οὐ προσεποιοῦντο.
κελεύει δὲ αὐτὸν συλληφθῆναι ὁ Περέννιος, ὡς δὲ μεμηνότα,
καὶ ψευδῆ λέγοντα, πυρὶ παραδοθῆναι. ὁ μὲν δὴ ἀκαίρου
παρρησίας, τοιαύτην ὑπέσχε δίκην. οἱ μέντοι περὶ τὸν Κόμ-
μοδον, ὅσοι τε εὔνοιαν προσεποιοῦντο, καὶ πάλαι μὲν ἀπε-
χθῶς πρὸς τὸν Περέννιον διακείμενοι, βαρὺς γὰρ καὶ ἀφόρη-
τος ἦν ὑπεροψίᾳ καὶ ὕβρει, τότε καιρὸν εὔκαιρον ἔχοντες,
διαβάλλειν ἐπειρῶντο. ἐχρῆν τε ἄρα τὸν Κόμμοδον τὴν
ἐπιβουλὴν ἐκφυγεῖν, καὶ τὸν Περέννιον σὺν τοῖς παισὶ διο-
λέσθαι κακῶς. ἦλθον γὰρ μετ' οὐ πολὺ στρατιῶταί τινες
λαθόντες τὸν τοῦ Περεννίου παῖδα, καὶ νομίσματα ἐκόμι-
ζον ἐντετυπωμένα τὴν ἐκείνου εἰκόνα. λαθόντες δὲ καὶ τὸν
ἐπάρχοντα τὸν Περέννιον, καὶ δείξαντες τῷ Κομμόδῳ τὰ
νομίσματα, διδάξαντές τε τὴν ἐπιβουλὴν τὰ λανθάνοντα,
αὐτοὶ μὲν ἔτυχον μεγάλων δωρεῶν. ἀγνοοῦντος δὲ ταῦτα
τοῦ Περεννίου, μηδέν τέ τι φαῦλον προσδεχομένου, νύκτωρ ὁ
Κόμμοδος πέμψας, ἀποτέμνει τὴν κεφαλήν. καὶ τὴν ταχί-
στην ὅπως τὴν τοῦ παιδὸς φθάσωσιν ὁρμήν, ἐκπέμπει

τοὺς

ἐπείγομαι

μαίνω perf. med. μέμηνα

παῤῥησιάζειν libere loqui

amare

i. qui Perennium oderant

clam vero Perennio quamquam prefecto

sub ὥραν

κατὰ τὴν ἐσχάτην primo quoque tempore

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

τοὺς πορευομένους ὀξυτέρῳ δρόμῳ, φθῆναί τε διωκομένους
τῷ παιδὶ τοῦ Περεννίου τὰ ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἀγνοοῦντι γράμμα-
τά τε φιλικὰ ποιήσας, καὶ μείζοσι φήσας καλεῖν ἐλπίσιν αὐ-
τὸν ἥκειν κελεύει. ὁ δὲ, μήτε τῆς παρασκευῆς πω, καὶ τῆς βε-
βουλευμένων, μήτε τι τῶν κατὰ τὸν πατέρα εἰδώς, τῶν τε ἀγ-
γελλόντων εἰπόντων ταῦτα καὶ τὸν πατέρα ἐντετάλθαι ῥήμασι, μη-
δὲν δὲ ἐπεσταλκέναι τοῖς βασιλείοις ἀρκουμένου γράμμασι, πι-
στεύσας ὁ νεανίας ἀγανακτῶν μὲν καὶ δυσφορῶν, ὅτι δὴ ἀπελθὼν
κατέλιπε τὰ βεβουλευμένα, ὅμως δὲ θαρρῶν τῇ τοῦ πατρὸς
ὡς ἔτι συνεστώσῃ δυνάμει, ποιεῖται τὴν ἔξοδον. γενόμενον δὲ αὐ-
τὸν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, οἷς τοῦτο ἐντέταλτο, διεχρήσαντο. τοιού-
του μὲν δὴ τέλους ἐκεῖνος κατέλαβεν. ὁ δὲ Κόμμοδος δύο τοὺς
ἐπάρχους καταστήσας, ἀσφαλέστερον ᾠήθη μὴ ἑνὶ πιστεύειν το-
σαύτην ἐξουσίαν· μερισθεῖσαν δ' αὐτήν, ἀσθενεστέραν ἔσεσθαι ἤλ-
πισε, πρὸς τὴν βασιλείου ἐπιθυμίαν. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ δια-
γενομένου, ἑτέρα τις ἐπιβουλὴ τοιαύτη κατ' αὐτοῦ συνεσκευά-
σθη. Μάτερνός τις στρατιώτης μὲν πρότερον, πολλὰ δὲ καὶ
δεινὰ τολμήσας, τήν τε τάξιν λιπὼν, καὶ πείσας ἑτέρους ἀ-
πὸ τῆς αὐτῆς ἔργου συναποδρᾶν, χεῖρα πολλὴν κακούργων
ἐν ὀλίγῳ ἀθροίσας χρόνῳ, τὰ μὲν πρῶτα κώμαις τε, καὶ ἀγροῖς
ἐπιτρέχων, ἐλῄστευεν. ἐπεὶ δὲ πολλῶν χρημάτων ἐγκρατὴς ἐ-
γένετο, μεῖζόν τι πλῆθος ἤθροισε κακούργων, μεγάλαις τε δωρε-
ῶν ὑποσχέσεσι, καὶ τῇ τῶν ἁλισκομένων κοινωνίᾳ, ὡς μηκέτι λῃ-
στῶν, ἀλλὰ καὶ πολεμίων ἔχειν ἀξίωμα· πόλεσι γὰρ ἤδη μεγίσταις
ἐπετίθεντο, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς δεσμωτήρια βίᾳ ἀναρρηγνῦντες, τοὺς
ἐφ' οἵαις δὴ καθειρχθέντας αἰτίαις, δεσμῶν ἐλευθέρους ἀφιέν-
τες, ἄδειάν τε ὑπισχνούμενοι, εὐεργεσίαις ἐς τὴν συμμαχίαν
προσήγοντο. πᾶσάν τε κατατρέχοντες τὴν Κελτῶν καὶ Ἰβήρων
χώραν, πόλεσί τε ταῖς μεγίσταις ἐπιόντες, καὶ μέρη μὲν ἐμπι-
πράντες

antequā rumor percreb-
ser de Perenni morte
spe ipsū .i. ad majores res
in adhuc de insidiis nihil sc
ἐντέλλομαι . mandata
ἐντολαί mandata
βουλεύομαι delibero
τὰ βεβουλευμένα
opera precia pollicitus

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

πάντων, τὰ δὲ λοιπὰ ἁρπαγῆς ποιούμενοι, ἀνεχώρουν. ὡς δὲ ταῦτα ἐδηλώθη τῷ κομμόδῳ, μετὰ πάσης ὀργῆς τε καὶ ἀπειλῆς ἐπέσκηπτε τοῖς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένοις, ῥᾳθυμίαν ἐγκαλῶν, καὶ κελεύων στρατὸν ἐπ' αὐτοὺς ἀθροισθῆναι. μαθόντες δὲ ἐκεῖνοι δύναμιν ἀγειρομένην ἐπ' αὐτοὺς, τὴν μὲν χώραν, ἃ ἐπόρθουν, ἀπέλιπον· λανθάνοντες δὲ, διὰ ταχείας, καὶ ἀβάτου ὁδοιπορίας, κατ' ὀλίγους ἐς τὴν ἰταλίαν παρεδύοντο. καὶ περὶ βασιλείας ἤδη, καὶ μειζόνων πραγμάτων ὁ μάτερνος ἐβουλεύετο. ἐπεὶ γὰρ αὐτῷ τὰ προπεπραγμένα πάσης ἐλπίδος μεῖζον ἐπὶ προκεχωρήκοντα, ᾤετο δεῖν μέγα τι δράσας κατορθῶσαι, ἢ εἴπερ ἅπαξ ἐς κίνδυνον καθίσταιτο, μὴ ἀσήμως, μηδ' ἀδόξως τεθνήξεσθαι. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ μὴ τοσαύτην ὑπάρχειν δύναμιν ἡγεῖτο, ὡς ἐξ ἀντικαταστάσεως ἰσορρόπου καὶ φανερᾶς ἐφόδου συστῆναι πρὸς τὸν κόμμοδον. τό, τε γὰρ πλῆθος τοῦ ῥωμαίων δήμου ἐλογίζετο, εὔνοιάν τε ἐπὶ τῷ κομμόδῳ ὑπάρχουσαν, τήν τε περὶ αὐτὸν τῶν δορυφόρων εὔνοιαν, τέχνῃ καὶ σοφίᾳ ἤλπισε περιέσεσθαι. καὶ μηχανᾶται τοιόνδε τι. ἦρος ἀρχῇ ἑκάστου ἔτους ὡρισμένης ἡμέρας, μητρὶ θεῶν πομπὴν τελοῦσι ῥωμαῖοι, καὶ πάντα ὅσα παρ' ἑκάστοις, πλούτου σύμβολα, κειμήλιά τε βασιλέων, ὕλης τε ἢ τέχνης θαύματα τῆς θεοῦ προπομπεύει· ἄνετός τε πᾶσι δέδοται ἐξουσία παντοδαπῆς παιδιᾶς. ἕκαστός τε ὃ βούλεται σχῆμα, ὑποκρίνεται, οὐδ' ἔστιν οὕτω μέγα ἢ ἐξαίρετον ἀξίωμα, ὃ μὴ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἀμφιεσαμένῳ ὑπάρχει παῖξαί τε καὶ κρύψαι τὴν ἀλήθειαν, ὡς μὴ ῥᾳδίως διαγνῶναι τόν τε ὄντα, καὶ τὸν μεμιμημένον. ἔδοξε δὴ τῷ ματέρνῳ καιρὸς ἐπιτήδειος εἶναι, ἐς τὸ τὴν ἐπιβουλὴν λαθεῖν. ἤλπισε γὰρ αὐτός τε ἀναλαβὼν τὸ τῶν δορυφόρων σχῆμα, τούς τε σὺν αὐτῷ ὁπλίτας ὁμοίως, ἀναμίξας τε τῷ πλήθει τῶν αἰχμοφόρων, καὶ τὸ πομπῆς νομισθεὶς μέρος, μηδενός τε

προφυ-

solutio ad le ctione ἀπέσκηπτε

alii post altos

processerunt ut omne ... superarent ... vt re aliqua magna pre clare que gesta res ponerent

συνίστημι committo, συνίσταμαι congredior, συνέστην, ... significat

ἰσορρόπου quod in aequilibrio partem vergit et est in equilibrio

Erat dies aprilis quo mater deum Roma per ...

ut non facile sit discernatur ... noscere verum ... et non discernas facile

et qui erant

προφυλαττομένου, αἰφνιδίως ἐπιθέμενος, τὸν Κόμμοδον διαχρήσασθαι. ἀλλὰ προδοσίας γενομένης, καί τινων τὴν σὺν αὐτῷ προκατελθόντων εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὴν ἐπιβουλὴν κατειπόντων, φθόνῳ καὶ αὐτῶν εἰς τὴν παραξίωσιν, ἐπεὶ ἔμελλον οὐ τὶ λῃστοῦ δεσπότην ἕξειν καὶ βασιλέα, πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἑορτὴν, αὐτός τε ὁ Μάτερνος συλληφθεὶς, τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη, καὶ οἱ συνωμόται ἀξίας ὑπέσχον δίκας. ὁ δὲ Κόμμοδος θύσας τε τῇ θεῷ, καὶ χαριστήρια ὁμολογήσας, τὴν ἑορτὴν ἐπετέλει. παρέπεμπέ τε τὴν θεὸν χαίρων, καὶ σωτήρια τοῦ βασιλέως ὁ δῆμος μετὰ τῆς ἑορτῆς ἐπανηγύριζε. θρησκεύουσι δὲ μάλιστα τὴν θεὸν τήνδε Ῥωμαῖοι ἐξ αἰτίας τοιαύτης, ὡς ἱστορίαν παρειλήφαμεν, ἧς ἐπιμνησθῆναι ἔδοξε, διὰ τὴν παρ' Ἑλλήνων τισὶν ἀγνωσίαν. αὐτὸ μὲν τὸ ἄγαλμα διοπετὲς ὥς λέγουσιν· οὔτε δὲ τὴν ὕλην, οὔτε τεχνίτην, ὅστις ἐποίησεν, ἐγνῶσθαι μῦθοι, οὐδὲ ψαυστὸν χειρὸς ἀνθρωπίνης. τοῦτο δὲ πάλαι μὲν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθῆναι λόγος εἴς τινα τῆς Φρυγίας χῶρον, Πεσινοῦς δὲ ὄνομα αὐτῷ. τὴν δὲ προσηγορίαν λαβεῖν τὸν τόπον ἐκ τοῦ πεσόντος ἀγάλματος ἐξ οὐρανοῦ, καὶ πρῶτον ἐκεῖσε ὀφθῆναι. ὡς δὲ παρ' ἑτέροις εὕρομεν, Ἴλῳ τῷ Φρυγὶ, καὶ Ταντάλῳ τῷ Λυδῷ, πόλεμον ἐκεῖ γενέσθαι λέγουσιν, οἱ μὲν περὶ ὅρων, οἱ δὲ περὶ τῆς Γανυμήδους ἁρπαγῆς. ἰσορρόπου δὲ ἐπὶ πολὺ τῆς μάχης γενομένης, ἑκατέρωθεν πεσεῖν ἱκανοὺς, καὶ τὴν συμφορὰν ὄνομα δοῦναι τῷ χωρίῳ, ἔνθα καὶ τὸν Γανυμήδην ἁρπασθέντα, ἀφανῆ γενέσθαι λόγος, ἀνθελκόντων αὐτὸν τοῦ ἀδελφοῦ τε καὶ τοῦ ἐραστοῦ. ἀφανοῦς δὲ γενομένου τοῦ σώματος, ἐκθειασθῆναι τὸ πάθος τοῦ μειρακίου ἐς μῦθον, καὶ τὴν Διὸς ἁρπαγήν. ἐν δὲ τῷ προειρημένῳ Πεσινοῦντι, πάλαι μὲν Φρύγες ὠργίαζον ἐπὶ τῷ ποταμῷ Γάλλῳ παραρρέοντι, ἀφ' οὗ τὴν ἐπωνυμίαν φέρουσιν οἱ τῇ θεῷ τομίαι ἱερώμενοι. ἐπεὶ δὲ Ῥω-

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

μαίων ηὔξετο τὰ πράγματα, φασὶν αὐτοῖς χρησθῆναι, μενεῖν
τε τὴν ἀρχὴν, καὶ εἰς μέγα προχωρήσειν, εἰ τὴν Πεσσινουντίαν θε-
ὸν μεταγάγοιεν ὡς αὐτούς. πέμψαντες δὲ πρέσβεις εἰς Φρύγας,
τὸ ἄγαλμα ᾔτουν. ἔτυχον δὲ ῥᾳδίως, συγγένειαν προβαλ-
λόμενοι, καὶ τὴν ἀπ' Αἰνείου τοῦ Φρυγὸς εἰς αὐτοὺς διαδοχὴν κα-
ταλέγοντες. κομισθὲν δὲ ἐπὶ νεὼς τὸ ἄγαλμα, καὶ γενόμενον ἐν
ταῖς τοῦ Θύμβρεως ἐκβολαῖς (ταύταις γὰρ ἀντὶ λιμένων ἐ-
χρῶντο Ῥωμαῖοι) ἔστησε θείᾳ δυνάμει τὸ σκάφος. ἐπὶ πολὺ δὲ
παντὸς δήμου τῶν Ῥωμαίων τὴν ναῦν ἐφελκόντων, ἀντεχούσης τῆς
ἰλύος, οὐ πρότερον ἡ ναῦς ἀνέσπασε, πρὶν ἢ τὴν ἱέρειαν εἰσα-
χθῆναι τῆς θεοῦ, ἥτις τῆς Ἑστίας ἦν. ταύτην ἔδει παρθενεύεσθαι, αἰ-
τίαν δὴ διαφθορᾶς εἶχεν· ὡς μέλλουσα δὲ κριθήσεσθαι, ἱκέτευσε
τὸν δῆμον ἐπιτρέψαι τῇ Πεσσινουντίᾳ θεῷ τὴν κρίσιν, καὶ λυ-
σαμένη τὴν ζώνην, ἐπαφῆκε τῇ πρώρᾳ τῆς νεώς, προσευξαμέ-
νη, εἰ παρθένος εἴη καὶ ἁγνή, πεισθῆναι τὸ σκάφος. ῥᾳδίως δὲ τῆς
ζώνης ἐξηρτημένης ἡ ναῦς ἠκολούθησεν. ὁμοῦ δὲ τὸ ἐναργὲς τοῦ
θεοῦ, καὶ τὸ σεμνὸν τῆς παρθένου, Ῥωμαῖοι ἐθαύμασαν. τοσαῦ-
τα μὲν δὴ τῆς Πεσσινουντίας θεοῦ φιλοτιμότερον ἱστορείσθω,
οὐκ ἄχαριν ἕξοντα γνῶσιν τοῖς τὰ Ῥωμαίων οὐκ ἀκριβοῦ-
σιν. ὁ δὲ Κόμμοδος ἐκφυγὼν τὴν Ματέρνου ἐπιβουλὴν, πλείο-
νί τε [illegible], αὐτὸν ἐχρῆτο φρουρᾷ καὶ σπανίως τοῖς δήμοις ἐπε-
φαίνετο, τὰ πλεῖστα ἐν προαστείοις καὶ τοῖς ἀπωτέρω τῆς πόλεως
βασιλικοῖς κτήμασι διατρίβων, καὶ ἑαυτὸν δικαστηρίων ἀ-
πείργων, καὶ βασιλικῶν πράξεων. συνέβη δὲ κατ' ἐκεῖνο και-
ροῦ λοιμώδη νόσον κατασχεῖν τὴν Ἰταλίαν· μάλιστα δὲ τὸ πά-
θος τῇ Ῥωμαίων πόλει ἤκμασεν, ἅτε πολυανθρώπῳ τε οὔ-
σῃ, καὶ τοὺς πανταχόθεν ὑποδεχομένῃ. πολλή τέ τις φθο-
ρὰ ἐγίγνετο ὑποζυγίων ἅμα, καὶ ἀνθρώπων. τότε ὁ Κόμμο-
δος, συμβουλευσάντων αὐτῷ τινῶν ἰατρῶν, εἰς τὴν Λαύ-

ρεντον

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

ρεντὸν ἀνεχώρησεν. ψυχρότερον γὰρ τὸ χωρίον καὶ μεγίστοις κατάσκιον δαφνηφόροις ἄλσεσιν· ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τῷ χωρίῳ. σωτήριον εἶναι ἐδόκει. καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀέρος φθορὰν ἀντέχειν ἐλέγετο, εὐωδίᾳ τε τῆς τῶν δαφνῶν ἀποφορᾶς, καὶ τῆς τῶν δένδρων ἡδείας σκιᾶς. ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τὴν πόλιν κελευόντων τῶν ἰατρῶν, μύρου εὐωδεστάτου τάς τε ὀσφρήσεις καὶ τὰ ὦτα ἐνεπίμπλασαν· θυμιάμασί τε καὶ ἀρώμασι συνεχῶς ἐχρῶντο, φασκόντων τινῶν τὴν εὐωδίαν φθάσασαν, ἐμπιπλάναι τοὺς πόρους τῆς αἰσθήσεως, καὶ κωλύειν δέχεσθαι τὸ φθινῶδες τοῦ ἀέρος· ἢ εἰ καί τι προσεμπέσοι, κατοργάζεσθαι δυνάμει κρείττονι. πλὴν οὐδὲν ἧττον ἡ νόσος ἐπὶ πλεῖστον ἤκμασε, πολλῆς ἀνθρώπων φθορᾶς γινομένης, πάντων τε ζώων τοῖς ἀνθρώποις συνοίκων. ὑπέλαβε δὲ κατ᾽ αὐτὸ καὶ λιμὸς τὴν πόλιν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Κλέανδρός τις ἦν, τὸ μὲν γένος φρύξ, τῶν δημοσίᾳ εἰωθότων ὑπὸ κήρυκι πιπράσκεσθαι, οἰκέτης δὲ βασιλικὸς γενόμενος, συναυξηθείς τε τῷ Κομμόδῳ, ἐς τοσοῦτον ὑπ᾽ αὐτοῦ τιμῆς καὶ ἐξουσίας προήχθη, ὡς τήν τε τοῦ σώματος φρουρὰν καὶ τὴν τοῦ θαλάμου ἐξουσίαν, τήν τε τῶν στρατιωτῶν ἀρχὴν ἐγχειρισθῆναι. ὑπὸ δὲ πλούτου καὶ τρυφῆς, ἀνεπείσθη καὶ πρὸς βασιλείας ἐπιθυμίαν. ἀθροίζων δὲ χρήματα καὶ σῖτον πλεῖστον συνωνούμενος, καὶ ἀποκλείων, ἤλπιζε προσάξεσθαι τόν τε δῆμον, καὶ τὸ στρατόπεδον, εἰ πρότερον ἐν σπάνει τῶν ἐπιτηδείων κατασχήσας, ἐπιδόσεσι λαμπραῖς ἀλόντας, ἀθρόω τῷ χάδους προσαγάγοιτο. μέγιστον δὲ γυμνάσιον κατασκευάσας, λουτρὸν δημόσιον ἀνῆκεν αὐτοῖς. ὁ μὲν οὖν οὕτω τὸν δῆμον ἐδελέαζεν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ἀπεχθῶς ἔχοντες πρὸς αὐτὸν, καὶ τῶν δεινῶν τὰς αἰτίας εἰς ἐκεῖνον ἀναφέροντες, μισοῦντες αὐτοῦ τὸ ἀκόρεστον τῆς τοῦ πλούτου ἐπιθυμίας, τὰ μὲν πρῶτα ἐν θεάτροις συνιστάμενοι κατὰ πλήθη, κακῶς ἠγόρευον· καὶ τὸ τελευταῖον διά-

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

γοντος ἐν προαστείῳ τοῦ Κομμόδου, ἐπελθόντες πανδημεὶ ἐβόων, καὶ τὸν Κλέανδρον εἰς θάνατον ᾔτουν. ταραχῆς δ' οὔσης περὶ τὸ προάστειον, τοῦ τε Κομμόδου ἐν τοῖς ἀνακεχωρηκόσι τόποις ἡδοναῖς σχολάζοντος, ἀγνοοῦντός τε τὰ θρυλλούμενα, ἐπείπερ ὁ Κλέανδρος ἀγγέλλεσθαί τι τῶν πραττομένων ἐκώλυεν αὐτῷ, αἰφνιδίως οὐ προσδοκήσαντος τοῦ δήμου, ἐπιφαίνονται ὡπλισμένοι κελεύσαντος τοῦ Κλεάνδρου, πάντες δὲ οἱ βασίλειοι ἱππεῖς, τούς τε ἐντυγχάνοντας ἔβαλλον, καὶ ἐτίτρωσκον. ὁ δὲ δῆμος οὐδὲ ἀντιστῆναι οἷός τε ἦν, ἄοπλοι πρὸς ὡπλισμένους, καὶ πεζοὶ πρὸς ἱππέας. τροπῆς δὲ γενομένης, ἔφευγον εἰς τὴν πόλιν. ἐφθείρετο δὲ ὁ δῆμος οὐ μόνον βαλλόμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οὐδὲ πατούμενος ὑπὸ τῶν ἵππων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ πλήθους ὠθούμενος, καὶ ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐπάλληλοι πίπτοντες, πολλοὶ ἀπώλλυντο. μέχρι μὲν οὖν τῶν τῆς Ῥώμης πυλῶν ἀκωλύτως οἱ ἱππεῖς διώκοντες τοὺς ἐμπίπτοντας ἀφειδῶς ἀνῄρουν. ἐπεὶ δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει μένοντες, αἰσθόμενοι τὸ κατειληφὸς πάθος, ἀποκλείσαντες τὰς τῶν οἰκιῶν εἰσόδους, ἔς τε τὰ δωμάτια ἀναβάντες, λίθοις καὶ κεράμοις ἔβαλλον τοὺς ἱππέας· οἱ δὲ ἔπασχον ἅπερ δεδράκεσαν, οὐδενὸς μὲν αὐτοῖς συστάδην μαχομένου, τοῦ δὲ πλήθους ἐξ ἀσφαλοῦς ἤδη βάλλοντος αὐτούς. τιτρωσκόμενοι τοίνυν, καὶ μὴ φέροντες, ἐς φυγὴν ἐτράπησαν. πολλοὶ δὲ αὐτῶν διεφθείροντο ὑπό τε τῆς τῶν λίθων συνεχοῦς βολῆς. οἱ δὲ ἵπποι, κυλινδουμένοις τοῖς λίθοις ἐπιβαίνοντες ὠλίσθαινον, καὶ τοὺς ἐπιβάτας ἀπέσειον. πολλῶν δὲ ἑκατέρωθεν πιπτόντων, ἐπεβοήθουν τῷ δήμῳ, καὶ οἱ τῆς πόλεως πεζοὶ στρατιῶται, μίσει τῶν ἱππέων. οὕτως δὲ πολέμου ἐμφυλίου ὄντος, ὅμως μὲν οὐδεὶς ἀγγεῖλαι τὰ πραττόμενα τῷ Κομμόδῳ ἐβούλετο, δέει τῆς Κλεάνδρου ἐξουσίας. ἡ δὲ πρεσβυτάτη τῶν Κομμόδου ἀδελφῶν, Φαδίλλα ἦν ὄνομα αὐτῇ, εἰσδραμοῦσα πρὸς τὸν βασιλέα

ἔφη,

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

ῥᾳδία δὲ ἡ εἴσοδος αὐτῇ καὶ ἀκώλυτος ἅτε ἀδελφῇ, λυσα-
μένη τὰς τρίχας, ῥίψασά τε εἰς τὴν γῆν ἑαυτὴν, οὐδὲν δ' ἢ
πένθους σχῆμα δείξασα· σὺ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, μένων ἐν ἡσυ-
χίᾳ τῶν πραττομένων ἀγνοίᾳ, ἐν ἐσχάτῳ καθέστηκας κινδύνων·
ἡμεῖς δὲ, τὸ σὸν γένος, ὅσον οὐδέπω ἀπολλύμεθα, οἴχεται δέ
σοι ὅ, τε δῆμος Ῥωμαίων, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατιωτικοῦ, ἃ δὲ
πρὸς μηδενὸς βαρβάρων πεισόμεθα προσδοκῶμεν, ταῦτα δ' ὧν
σὺν ἡμᾶς οἱ οἰκέται, καὶ οὓς μάλιστα εὐηργέτησας, πολεμίους ἔ-
χεις. κλέανδρος τὸν τε δῆμον, καὶ τὸ στρατιωτι-
κὸν ὥπλισεν. ἐκ δὲ διαφόρου καὶ ἐναντίας γνώμης, οἱ μὲν, μι-
σοῦντες αὐτὸν ὁ δῆμος· οἱ δὲ στέργοντες, πᾶν τὸ ἱππικὸν τά-
γμα, ἐν ὅπλοις εἰσὶ, καὶ φθείροντες ἀλλήλους ἐμφυλίῳ αἵματι
τὴν Ῥώμην ἐπλήρωσαν. τὰ δ' ἑκατέρων τῶν πληθῶν δεινὰ ἡμᾶς
προσλήψεται εἰ μὴ τὴν ταχίστην πρὸς τὸν θάνατον ἐκδώσεις
πονηρὸν οἰκέτην, ὄλεθρον τοσούτοις μὲν αἴτιον ἤδη γενόμενον,
ἡμῖν δὲ ἐσόμενον ὅσον οὐδέπω. τοιαῦτά τινα εἰποῦσα, ῥηξα-
μένη τε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τῶν παρόντων τινὲς θαρρήσαντες τοῖς
τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως λόγοις, τὸν κόμμοδον ἐτάραξαν. ἐκ-
πλαγεὶς δὲ ἐκεῖνος τόν τε ἐπικείμενον κίνδυνον οὐ μέλλοντα,
ἀλλ' ἤδη παρόντα φοβηθεὶς, μεταπέμπεται τὸν κλέανδρον, οὐ-
δὲν μὲν εἰδότα τῶν ἀπηγγελμένων, ὑπονοοῦντα δέ. ἐλθόντα δ'
αὐτὸν συλληφθῆναι κελεύει, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν δόρα-
τί τε ἐπιμήκει ἐγκαταπήξας, ἐκπέμπει τὸν ποθούμενον, καὶ τῷ δήμῳ
τῷ δήμῳ θέαμα. ἔστη δὲ οὕτω τὸ δεινὸν, καὶ ἑκάτεροι πολεμοῦν-
τες ἐπαύσαντο, οἱ μὲν στρατιῶται, αἰνιγμένον ἰδόντες ὑπὲρ οὗ
ἐμάχοντο, δεδιότες τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς, συνίεσαν δὲ ἐξηπατῆσθαι
καὶ τὰ δραθέντα παρὰ γνώμην αὐτοῦ τετολμηκέναι. ὁ δὲ δῆ-
μος ἐκορέσθη, τιμωρίαν παρὰ τοῦ δεινὰ δράσαντος εἰλη-
φώς. προσαπώλεσαν δὲ καὶ τοὺς παῖδας τοῦ κλεάνδρου· δύο δὲ

ἦσαν

ἦσαν ἀρεσκόμενοι αὐτῷ πάντας τε ὅσους ᾔδεσαν ἐκείνῳ φίλους,
διεχρήσαντο, σύροντές τε τὰ σώματα, καὶ πᾶσαν ὕβριν ἐνυβρί-
σαντες τέλος, λελωβημένους εἰς τοὺς ὀχετοὺς ἔρριψαν φέρον- — mutilatos et truncatos
τες. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει Κλέανδρός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐ-
χρήσαντο, ἐλάττιμησαμένης ὡς ἂν τις εἴποι τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως ἐνδείξασθαι, ὅτι ἐκ τῆς ἐσχάτης εὐτελείας εἰς τὸ μέ-
γιστον ὕψος ἆραι καὶ πάλιν τὸν ἀρθέντα ῥῖψαι, ὀλίγη καὶ ἀκαρὴς
τύχης ῥοπὴ δύναται. ὁ δὲ Κόμμοδος, δεδιὼς μὲν τὴν
τοῦ δήμου κίνησιν, μή τι καὶ περὶ αὐτὸν νεωτερίσειεν ὁρμῆς δὲ
παρορμησάντων αὐτὸν τῶν οἰκείων, κατελθὼν ἐς τὸ ἄστυ, μετὰ
πάσης εὐφημίας τε, καὶ παραπομπῆς τοῦ δήμου ὑποδεχθείς, ἐς
τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν. πειρασθεὶς δὲ τοσούτων κιν-
δύνων, ἀπίστως προσεφέρετο πᾶσιν, ἀφειδῶς τε φονεύων, καὶ
πάσαις διαβολαῖς ῥᾳδίως πειθόμενος, μηδένα τε προσιέμενος
τῶν λόγου ἀξίων, ἀλλὰ τῆς μὲν περὶ τὰ καλὰ σπουδῆς ἀπῆ-
γεν ἑαυτόν. εἰλήφεσαν δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν νύκτωρ τε,
καὶ μεθ᾽ ἡμέραν ἐπάλληλοι, καὶ ἀκόλαστοι σωμάτων ἡδοναί. καὶ
σώφρων μὲν πᾶς, καὶ παιδείας κἂν μετρίως μεμνημένος,
τῆς αὐλῆς ὡς ἐπίβουλος ἐδιώκετο. γελωτοποιοὶ δὲ καὶ τὴν
αἰσχίστων ὑποκριταί, εἶχον αὐτὸν ὑποχείριον. ἁρματηλασίας τε ἡνιο-
χείας, καὶ θηρίων ἀντιστάσεως μάχας ἐπαιδεύετο, τὴν μὲν
κολάκων εἰς ἀνδρείας δόξαν αὐτὸν ὑμνούντων, τὰ δὲ ἀπρε-
πέστερον μετιόντος, ἢ βασιλεῖ σώφρονι ἥρμοζεν. ἐδείχθησαν δέ τινες
κατ᾽ ἐκεῖνον καιροῦ καὶ διοσημίαι, ἀστέρες τε καὶ μετέωροι συνεχῶς
ἐβλέποντο, ἕτεροί τε εἰς μῆκος κεχαλασμένοι, ὡς ἐν μέσῳ
ἀέρι κρέμασθαι δοκεῖν. ζῷά τε παντοῖα, καὶ τὴν ἔξω τῆς φύ-
σιν μὴ τηροῦντα, σχήμασί τε ἀλλοδαποῖς, καὶ μέρεσι σώμα-
τος ἀναρμόστοις, πολλάκις ἀπεκυήθη. μέγιστον δὲ δεινὸν
καὶ τὸν παρόντα καιρὸν ἐλύπησε, καὶ πρὸς τὸν μέλλοντα
οἰω-

Marginalia: mutilatos et truncatos; dementare; ex viris fide dignis; alia atque alia; eum in sua potestate habebat illique imperabat; X; cometae; περιφόραι; membris non congruentibus

οἰωνίσματι, καὶ φαύλῳ συμβόλῳ χρωμένους, πάντας ἐτάρα-
ξεν. οὔτε γὰρ ὄμβρου προϋπάρξαντος, οὔτε νεφῶν ἀθροισθέν-
των, σεισμοῦ δὲ ὀλίγου προγενομένου γῆς, εἴτε σκηπτοῦ νύκτωρ
κατενεχθέντος, εἴτε καὶ πυρός ποθεν ἐκ τοῦ σεισμοῦ διαρρυ-
έντος, πᾶν τὸ τῆς εἰρήνης τέμενος κατεφλέχθη, μέγιστον καὶ
κάλλιστον γενόμενον τῶν ἐν τῇ πόλει ἔργων. πλουσιώτατον δὲ
ἦν πάντων ἱερῶν διὰ ἀσφάλειαν, ἀναθήμασί τε κεκοσμημένον
χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου· ἕκαστος δὲ ἃ εἶχεν ἐκεῖσε ἐθησαύ-
ριζεν. ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς, πολλοὺς ἐκ πλουσίων πέ-
νητας ἐποίησεν· ὅθεν ὠλοφύροντο κοινῇ μὲν πάντες τὰ δημό-
σια, ἕκαστος δὲ τὰ ἴδια αὐτοῦ. καταφλέξαν δὲ τὸ πῦρ τόν τε
νεὼν, καὶ πάντα τὸν περίβολον, ἐπενεμήθη καὶ τὰ πλεῖστα
τῆς πόλεως, καὶ κάλλιστα ἔργα· καὶ τοῦ τῆς ἑστίας τοῦ νεὼ κατα-
φλεχθέντος ὑπὸ τοῦ πυρὸς γυμνωθὲν, ὤφθη τὸ τῆς Παλλάδος
ἄγαλμα, ὃ σέβουσί τε καὶ κρύπτουσι Ῥωμαῖοι, κομισθὲν ἀπὸ
Τροίας, ὡς λόγος, ὅτε πρῶτον καὶ μόνον μετὰ τὴν ἀπ᾽ Ἰλίου εἰς Ἰτα-
λίαν ἄφιξιν, εἶδον οἱ καθ᾽ ἡμᾶς ἄνθρωποι. ἁρπάσασαι γὰρ
τὸ ἄγαλμα αἱ τῆς ἑστίας ἱέρειαι παρθένοι, διὰ μέσης τῆς ἱερᾶς
ὁδοῦ εἰς τὴν τοῦ βασιλέως αὐλὴν μετεκόμισαν. κατεφλέχθη
δὲ καὶ πλεῖστα ἄλλα τῆς πόλεως μέρη κάλλιστα. ἱκανῶν τε ἡμε-
ρῶν πάντα ἐπιὸν τὸ πῦρ ἐπεβόσκετο, οὐδὲ πρότερον ἐπαύ-
σατο, πρὶν ἢ κατενεχθέντες ὄμβροι ἐπέσχον αὐτοῦ τὴν ὁρμήν.
ὅθεν καὶ τὸ πᾶν ἔργον ἐβεβαιώθη, πιστευόντων κατ᾽ ἐκεῖνο
καιροῦ τῶν τότε ἀνθρώπων, ὅτι γνώμῃ θεῶν καὶ δυνάμει
ἤρξατό τε τὸ πῦρ, καὶ ἐπαύσατο. συνέβαλλον δέ τινες ἐκ
τῶν κατειληφότων πολέμων σημεῖον εἶναι τὴν τοῦ νεὼ τῆς
εἰρήνης ἀπώλειαν. τὰ γοῦν ἀκολουθήσαντα, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς
ἐροῦμεν, ἐκ τῆς ἀρχῆς τὴν προϋπάρχουσαν φήμην ἐ-
πιστώσατο. πολλῶν δὴ καὶ δεινῶν συνεχῶς κατειληφότων
τὴν πόλιν, οὐκέτι ὁ Ῥωμαίων δῆμος μετ᾽ εὐνοίας τὸν Κόμ-

δ μοδον

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

μόνον ἐπιβλέπειν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰτίας τῶν ἐπ' ἀλλήλοις
συμφορῶν ἐς ἐκεῖνον ἀκρίτους φόνους, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ
βίου ἀνέφερον ἁμαρτήματα. οὐδὲ γὰρ ἐλάνθανε τὰ πραττό-
μενα πάντας, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς λανθάνειν ἤθελεν. ἃ δὲ πρότε-
ρον οἴκοι διεβάλλετο, ταῦτα καὶ δημοσίᾳ δεῖξαι ἐτόλμησεν,
ἐς τοῦτόν τε μανίας, καὶ παροινίας προὐχώρησεν, ὡς πρῶ-
τον μὲν τὴν πατρῴαν προσηγορίαν παραιτήσασθαι· ἀντὶ δὲ
Κομμόδου καὶ Μάρκου υἱοῦ, Ἡρακλέα τε καὶ Διὸς υἱὸν αὑτὸν
κελεύσας καλεῖσθαι, ἀποδυσάμενός τε τὸ Ῥωμαίων καὶ βασί-
λειον σχῆμα λεοντῆν ὑπεστρώννυτο, καὶ ῥόπαλον μετὰ χεῖρας ἔ-
φερεν. ἀμφιεννύμενός τε ἁλουργεῖς καὶ χρυσοϋφεῖς ἐσθῆτας, ὡς
εἶναι καταγέλαστον αὐτόν, καὶ ὑφ' ἑνὶ σχήματι θηλειῶν πο-
λυτέλειαν, καὶ ἡρώων ἰσχὺν μιμούμενον. τοιοῦτος μὲν δὴ
προϊών, ἐφαίνετο· ἤλλαξε δὲ καὶ τῶν ἐνιαυσιαίων μηνῶν τὰ
ὀνόματα, ὅσα μὲν ἀρχαῖα καταλύσας, πάντας δὲ ταῖς ἑαυτοῦ
προσηγορίαις ὀνομάσας, ὧν αἱ πλεῖσται εἰς Ἡρακλέα δῆθεν ὡς
ἀνδρειότατον ἀνεφέροντο. ἔστησε δὲ καὶ ἀνδριάντας αὐτοῦ κατὰ
πᾶσαν τὴν πόλιν· ἀλλὰ μὴν καὶ ἀντικρὺ τοῦ συγκλήτου συνε-
δρίου τόξον διηγκυλημένον· ἐβούλετο γὰρ δὴ καὶ τὰς εἰκόνας
αὐτοῦ φόβον ἀπειλεῖν. τὸν μὲν οὖν ἀνδριάντα, μετὰ τὴν ἐκεί-
νου τελευτὴν καθελοῦσα ἡ σύγκλητος, ἐλευθερίας εἰκόνα
ἱδρύσατο. ὁ δὲ Κόμμοδος μηκέτι κατέχων ἑαυτόν, δημοσίᾳ
θέας ἐπετέλεσεν, ὑπισχνούμενος τά τε θηρία πάντα ἰδίᾳ χει-
ρὶ κατακτενεῖν, καὶ τοῖς ἀνδρειοτάτοις τῶν νεανιῶν μονομα-
χήσειν. διαφοιτώσης δὲ τῆς φήμης, συνέθεον ἔκ τε τῆς Ἰταλί-
ας πάσης καὶ τῶν ὁμόρων ἐθνῶν, θεασόμενοι ἃ μὴ πρότερον
μήτε ἑωράκεσαν, μήτε ἠκηκόεσαν· ἦν γὰρ διηγγελμένον αὐτοῦ
τῆς χειρὸς τὸ εὔστοχον, καὶ ὅτι ἔμελεν αὐτῷ ἀκοντίζοντι, καὶ το-
ξεύοντι, μὴ πταίειν. συνῆσαν δὲ παιδεύοντες αὐτόν, Παρθυ-
αίων οἱ τοξικὴν ἀκριβοῦντες, καὶ Μαυρουσίων οἱ ἀκοντίζειν
ἄριστοι

i. temere commissas

pro ἑωράκεισαν

ἄριστοι, οὓς πάντας εὐχειρίᾳ ὑπερέβαλλεν. ἐπεὶ δὲ κατέλαβον αἱ τῆς θέας ἡμέραι, τὸ μὲν ἀμφιθέατρον πεπλήρωτο. τῷ δὲ Κομμόδῳ περίδρομος κύκλῳ κατεσκεύαστο, ὡς μὴ συστάδην τοῖς θηρίοις μαχόμενος κινδυνεύοι, ἄνωθεν δὲ καὶ ἐξ ἀσφαλοῦς ἀκοντίζων, εὐτοξίας μᾶλλον ἢ ἀνδρείας παρέχοιτο δεῖξιν. ἐλάφους μὲν οὖν καὶ δορκάδας, ὅσα τε κερασφόρα, πλὴν ταύρων, συνθέων αὐτοῖς καὶ καταδιώκων ἔβαλλε, φθάνων τε αὐτῶν τὸν δρόμον καὶ πληγαῖς καιρίοις ἀναιρῶν· λέοντας δὲ καὶ παρδάλεις, ὅσα τε ζῷα γενναῖα, περιθέων ἄνωθεν κατηκόντιζεν, οὐδέ τις εἶδεν ἀκόντιον δεύτερον, οὐδὲ τραῦμα ἄλλο πλὴν τοῦ θανατηφόρου. ἅμα γὰρ τῇ τοῦ ζῴου ὁρμῇ, κατά τε μετώπου, ἢ κατὰ καρδίας ἔφερε τὴν πληγήν, καὶ οὐδέποτε σκοπὸν ἄλλον εἶχεν, οὐδὲ ἐς ἄλλο μέρος ἦλθε τὸ ἀκόντιον τοῦ σώματος, ὡς μὴ ἅμα τε τρῶσαι καὶ φονεῦσαι. τὰ δὲ πανταχόθεν ζῷα ἠθροίζετο αὐτῷ. τότε γοῦν εἴδομεν, ὅσα ἐν γραφαῖς ἐθαυμάζομεν. ἔκ τε γὰρ Ἰνδῶν καὶ Αἰθιόπων, εἴ τι πρότερον ἄγνωστον ἦν, μεσημβρίας τε καὶ τῆς ἀρκτῴας γῆς, ζῷα πάντα φονεύων, Ῥωμαίοις ἔδειξε. τὸ δ' εὔστοχον τῆς χειρὸς αὐτοῦ, πάντες ἐξεπλήττοντο. λαβὼν οὖν ποτε βέλη, ὧν αἱ ἀκμαὶ ἦσαν μηνοειδεῖς, ταῖς Μαυρουσίαις στρουθοῖς ὀξύτατα φερομέναις, καὶ ποδῶν τάχει, καὶ κόλπων σοβήσει, ἐπαφιεὶς τὰ βέλη κατ' ἄκρου τοῦ τραχήλου, ἐκαρατόμει, ὡς τῆς κεφαλῆς ἀφῃρημένας, ὁρμῇ τοῦ βέλους ἔτι περιθεῖν αὐτὰς ὡς μηδὲν παθούσας. παρδάλεως δέ ποτε ὀξυτάτῳ δρόμῳ τὸν καλούμενον καταλαβούσης, φθάσας τῷ ἀκοντίῳ μέλλουσαν δήξεσθαι, τὴν μὲν ἀπέκτεινε, τὸν δ' ἐρρύσατο, φθάσας τῇ τοῦ δόρατος αἰχμῇ τὴν τῶν ὀδόντων ἀκμήν. λεόντων δέ ποτε ἐξ ὑπογαίων ἑκατὸν ἀφεθέντων, ἰσαρίθμοις ἀκοντίοις πάντας ἀπέκτεινεν, ὡς ἐπὶ πολὺ κειμένων τῶν σωμάτων, δι' αὐτὸ τοῦτο ἐπὶ σχολῆς πάντας ἀριθμῆσαι, καὶ μηδὲν περιττὸν ἀκόν-

UVA. BHSC. LEG.13-2 nº1047

γιον μέχρι μὲν τούτων εἰ καὶ βασιλείας τὰ πραττόμενα ἦν ἀλλότρια, πλὴν ἀνδρείας καὶ εὐστοχίας, παρὰ τοῖς δημόταις εἶχέ τινα χάριν. ἐπεὶ δὲ καὶ γυμνὸς ἐς τὸ ἀμφιθέατρον εἰσῆλθεν, ὅπλα τε ἀναλαβὼν ἐμονομάχει, τότε σκυθρωπὸν εἶδεν ὁ δῆμος θέαμα, τὸν εὐγενῆ καὶ Ῥωμαίων βασιλέα, μετὰ τοσαῦτα τρόπαια πατρός τε καὶ προγόνων, οὐκ ἐπὶ βαρβάρους ὅπλα λαμβάνοντα στρατιωτικὰ, ἢ Ῥωμαίων ἀρχῇ πρέποντα, καθυβρίζοντα δὲ τὸ ἀξίωμα αἰσχίστῳ καὶ μεμιασμένῳ σχήματι. ὁ μὲν οὖν μονομαχῶν ῥᾳδίως τῶν ἀνταγωνιστῶν περιεγένετο, καὶ μέχρι τραυμάτων προεχώρει, ὑπεικόντων ἁπάντων καὶ τὸν βασιλέα, οὐ τὸν μονομάχον ἐννοούντων. ἐς τοσοῦτον δὲ προεχώρησε μανίας, ὡς μηκέτι βούλεσθαι μηδὲ τὴν βασίλειον οἰκεῖν, ἀλλὰ γὰρ μετοικισθῆναι ἐβούλετο ἐς τὸ τῶν μονομάχων καταγώγιον. ἑαυτὸν δὲ οὐκέτι Ἡρακλέα, ἀλλὰ τοῦ μονομάχου τινὸς ἐνδόξου προτετελευτηκότος, ὀνόματι καλεῖσθαι προσέταξε. τοῦ δὲ μεγίστου ἀγάλματος κολοσσιαίου, ὅπερ σέβουσι Ῥωμαῖοι, εἰκόνα φέρον ἡλίου, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν ἱδρύσατο ἑαυτοῦ, ὑπογράψας τῇ βάσει, οὐχ ἃς εἰώθασι βασιλικὰς καὶ πατρῴους προσηγορίας, ἀντὶ δὲ Γερμανικοῦ, μονομάχους χιλίους νικήσαντος. ἔδει δὲ ἄρα ποτὲ κἀκεῖνον παύσασθαι μεμηνότα, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν τυραννουμένην. νέου μὲν γὰρ ἔτους τῆς ὠδινούσης ἔμελλεν ἡμέρας, σέβουσί τε τὴν ἑορτὴν Ῥωμαῖοι εἰς θεὸν ἀρχαιότατον τῆς Ἰταλίας ἐπιχώριον ἀναφέροντες. φασὶ γὰρ αὐτοῦ καὶ Κρόνον τὸν ὑπὸ Διὸς ἐκβληθέντα τῆς ἀρχῆς, κατελθόντα εἰς γῆν, γενέσθαι ξένον, δεδιότα δὲ τὴν τοῦ παιδὸς δυναστείαν, παρ' αὐτοῖς κρυπτόμενον λαθεῖν. ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα δοθῆναι τῷ χώρῳ τῆς Ἰταλίας, Λάτιόν τε κληθῆναι, ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος φωνῆς εἰς τὴν ἐπιχώριον παραχθέν. διὰ ταῦτά τοι καὶ μέχρι νῦν Ἰταλιῶται τὰ μὲν Κρόνια προεορτάζουσι θεῷ τῷ λαθόντι· τὴν δὲ τοῦ

ἔτους

essent aliena

tyrannide

i. in januario

mense decembri

ἔτους ἀρχὴν ἱερομηνίαν ἄγουσι τοῖς τῆς Ἰταλίας ἔθει. δίπρο-
σωπον δὲ αὐτοῦ ἱδρύεται ἄγαλμα, ἐπειδὴ ἐς αὐτὸν ὁ ἐνιαυ-
τὸς ἄρχεταί τε καὶ παύεται. ταύτης δὲ τῆς ἑορτῆς προϊούσης,
ἐν ᾗ μάλιστα Ῥωμαῖοι δεξιοῦνταί τε ἀλλήλους καὶ προσ-
αγορεύουσι, νομισμάτων τε ἀντιδόσεσι, καὶ κοινωνίᾳ τῶν γῆς
καὶ θαλάττης καλῶν εὐφραίνουσιν αὐτούς, ἀρχαί τε ἐπώνυμοι
τότε πρῶτον τὴν ἔνδοξον, καὶ ἐνιαύσιον πορφύραν περιτίθεν-
ται, πάντων ἑορταζόντων, ὁ Κόμμοδος ἐβούλευετο οὐκ ἐκ τῆς
βασιλείου, ὡς ἔθος, προελθεῖν οἰκίας, ἀλλ᾿ ἐκ τοῦ τῶν μονομά-
χων καταγωγίου· ἀντὶ δὲ τῆς εὐπαρύφου καὶ βασιλικῆς πορ-
φύρας, ὅπλα τε αὐτὸς φέρων, καὶ συμπροϊόντων τῶν λοι-
πῶν μονομάχων ὀφθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις. ἐπεὶ δὲ τὴν γνώμην
αὐτοῦ ταύτην ἀνήνεγκε πρὸς Μαρκίαν, ἣν εἶχε τῶν παλλα-
κίδων τιμιωτάτην, ἢ οὐδέν τι ἀπεῖχε γαμετῆς γυναικός,
ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα Σεβαστῇ, πλὴν τοῦ πυρός, ἡ μαθοῦσα
τὴν παράλογον οὕτω, καὶ ἀπρεπῆ βούλησιν αὐτοῦ, τὰ πρῶτα
ἐλιπάρει, καὶ προσπίπτουσα μετὰ δακρύων ἐδεῖτο, μήτε τὴν
Ῥωμαίων ἀρχὴν καθυβρίσαι, μήθ᾿ ἑαυτὸν ἐπιδόντα μονομά-
χοις, καὶ ἀπεγνωσμένοις ἀνθρώποις κινδυνεῦσαι. ἐπεὶ δὲ πολ-
λὰ ἱκετεύουσα οὐκ ἐτύγχανεν αὐτοῦ, ἡ μὲν δακρύουσα ἀπέστη·
ὁ δὲ Κόμμοδος μεταπεμψάμενος Λαῖτον τὸν ἔπαρχον τῶν
στρατοπέδων, Ἔκλεκτόν τε τὸν τοῦ θαλάμου προεστῶτα, ἐκέ-
λευσεν αὐτοῖς παρασκευασθῆναι, ὡς διανυκτερεύσοντι τῷ τῶν
μονομάχων καταγωγίῳ, κἀκεῖθεν προελευσόμενος ἐπὶ τὰς
θυσίας τῆς ἱερομηνίας, ὡς Ῥωμαίοις ἔνοπλος ὀφθείη. οἱ δὲ ἱ-
κέτευον, καὶ πείθειν ἐπειρῶντο μηδὲν ἀνάξιον τῆς βασιλεί-
ας ποιεῖν. ὁ δὲ Κόμμοδος ἀσχάλλων, τοὺς μὲν ἐξέπεμψεν·
αὐτὸς δὲ ἐπανελθὼν ἐς τὸ δωμάτιον ὡς δὴ καθευδήσων (καὶ
γὰρ μεσημβρίας εἰώθει τοῦτο ποιεῖν) λαβὼν γραμματεῖον, τού-
των δὴ τῶν ἐκ φιλύρας εἰς λεπτότητα ἠσκημένων, ἐπαλλήλῳ

3 τε ἀνα-

kalendis Januarii

Et ludo gladiatorio

Jussit

ad diei festi sacrificia supplicabant

publicitus quae terra marique proveniunt

in quo etiam die

nam de consulum nominibus anni et praetorum et aedilium etc. annus notabatur in fastis denotabatur ut Cicerone et M. Antonio consulibus, et Lentulo et Pompeio praetoribus

qui solebat in pompa ante gestari et praeferri

1. τὸ πρῶτον

postquam multis precibus effusis nihil proficit nec impetravit non potuit hominem permovere

Laetum vero major grand du berland.

armatus imperio faceret

ἀσχάλλων

solebat enim meridiari

ἔθω ἔθα ἔωθα, εἰώθειν

UVA. BHSC. LEG.13-2 n.º1047

πλάζω frango

δὶς ἐκ πτυχός, plica plico

διπτύσσω plico

ταῖς ἀνακλάσεσιν ἀμφοτέρωθεν ἐπτυγμένον, γράφει ὅσους χρὴ τῆς νυκτὸς φονευθῆναι, ὧν πρώτη μὲν ἦν Μαρκία, ἐπ' αὐτῷ δὲ, Λαῖτός τε καὶ Ἔκλεκτος· ἦσαν δὲ τούτοις πολὺ πλῆθος τῶν συγκλήτου πρωτευόντων, τοὺς μὲν γὰρ πρεσβυτέρους, καὶ λοιποὺς πατρῴους φίλους, ἀποσκευάσασθαι πάντας ἤθελεν, αἰδούμενος ἔχειν αἰσχρῶν ἔργων σεμνοὺς ἐπόπτας· τῶν δὲ πλουσίων, τὰς οὐσίας χαρίσασθαι ἐβούλετο, μερίσαι τε ἐς τοὺς στρατιώτας, καὶ τοὺς μονομαχοῦντας· τοὺς μὲν ἵνα φυλάττοιεν αὐτὸν, τοὺς δὲ ἵνα τέρποιεν. γράψας δὴ γραμματεῖον τίθησιν ἐπὶ τῆς στιβάδος, οἰηθεὶς μηδένα ἐκεῖσε ἀφίξεσθαι. ἦν δὲ τί παιδίον πάνυ νήπιον, τῶν ἐκ γυμνῶν μὲν ἐσθῆτος, χρυσῷ δὲ καὶ λίθοις πολυτελέσι κεκοσμημένων, οἷς ἀεὶ χαίρουσι Ῥωμαίων οἱ τρυφῶντες. ὑπερηγάπα δὲ αὐτὸ ὁ Κόμμοδος, ὡς συγκαθεύδειν πολλάκις, Φιλοκόμμοδός τε ἐκαλεῖτο, δεικνύουσης καὶ τῆς προσηγορίας τὴν στοργὴν τὴν ἐς τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως. τὸ δὴ παιδίον τοῦτο ἄλλως ἀθύρον, προελθόντος τοῦ Κομμόδου ἐπὶ τὰ συνήθη λουτρά τε καὶ κραιπάλας, εἰσδραμὸν ἐς τὸν θάλαμον ὥσπερ εἰώθει, τὸ γραμματεῖον ἐπὶ τῆς στιβάδος κείμενον ἀνελόμενον, ἵνα δὴ παίζῃ μετ' αὐτοῦ, πρόεισι τοῦ οἴκου. κατὰ δέ τινα δαίμονα συντυγχάνει τῇ Μαρκίᾳ· ἡ δὲ καὶ αὐτὴ γὰρ ἔστεργε τὸ παιδίον, περιπτύξασα καὶ φιλοῦσα, τὸ γραμματεῖον ἀφαιρεῖται, δεδοικυῖα δὴ μὴ ὑπὸ τῆς ἀναγκαίων ὑπὸ νηπιότητος ἀγνοοῦν παῖζον διαφθείρῃ. γνωρίσασα δὲ τὴν Κομμόδου χεῖρα, ταύτῃ καὶ μᾶλλον ἐσπούδαζε διεξελθεῖν τὴν γραφήν. ἐπεὶ δὲ εὗρεν αὐτὴν θανατηφόρον, καὶ πρὸ ἁπάντων αὐτήν τε μέλλουσαν τεθνήξεσθαι,✱ Λαῖτόν τε καὶ Ἔκλεκτον μεταπέμπεται. † ἔθος δὲ ἦν αὐτῷ προσιέναι ἀπὸ τοῦ θαλάμου φύλακι, ἔτι τε ἦν ἐπὶ συνουσίᾳ αὐτοῦ διαβάλλεσθαι. δοῦσα δὲ τὸ γραμματεῖον, ὅρα, ἔφη, ποίαν μέλλομεν παννυχίζειν ἑορτήν. ὁ δὲ Ἔκλεκτος ἀναγνοὺς τε καὶ

ut ab ipsis voluptate et oblectatione caperet

scortum male audiunt apud omnes in historia cum Romana tum Graeca

ἀθύρω ludo

ἀθύρον forsassis dubitatis est. forte habet casum aliquid rei

sub. παιδία

† Hoc loco quaedã desunt, ut patet ex versione latina Politiani.

paulo post futurum

hoc adde ex Politiano Latino post asteriscum: Laetumque et Electum subsequi, tantumque principes futuram caedem, haec cum ingemiscens, consurrabat. Euge Commode haecine praemia benevolentiae amorisque sunt, ita scilicet de te meriti cum tam multos annos contumelias ebrietatemque tuam pertuli. sed nequaquam haec tibi bene successerint viro temulento, adversus sobriam mulierem. his dictis Electum Laetum adse accersit, quem etiam ipsa aliquando per se conuenire &c.

UVA. BHSC. LEG 3-2 n°1044

τε καὶ ἐκπλαγείς, ἦν δὲ τὸ γένος Αἰγύπτιος, τολμῆσαί τε ἅμα καὶ δρᾶσαι, θυμῷ τε δουλεῦσαι πεφυκώς. κατασημηνάμενος οὖν τὸ γραμματεῖον, διά τινος τῶν ἑαυτῷ πιστῶν ἀναγνωσθησόμενον, πέμπει τῷ Λαίτῳ. ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ταραχθείς, χωρεῖ πρὸς Μαρκίαν, ὡς δὴ συσκεψόμενος αὐτοῖς περὶ ὧν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεύς, καὶ τῆς τῶν μονομάχων καταγωγῆς. προσποιησάμενοι δὲ περὶ τῶν ἐκείνῳ διαφερόντων σκέπτεσθαι, συντίθενται φθάσαι τι δράσαντες ἢ παθεῖν. οὐδὲ καιρὸν εἶναι μελλήσεως ἢ ἀναβολῆς. ἀρέσκει δὴ δοῦναι φάρμακον δηλητήριον τῷ Κομμόδῳ. ὑπισχνεῖται δ' αὐτὸ ῥᾷστα δώσειν ἡ Μαρκία· εἰώθει γὰρ αὐτὴ κεραννύναι τε καὶ διδόναι τὴν πρώτην πόσιν, ὡς ἥδιον πίοι παρ' ἐρωμένης. ἐλθόντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, ἐμβαλοῦσα ἐς κύλικα τοῦ φαρμάκου, οἴνῳ τε κεράσασα εὐώδει, δίδωσιν. ὁ δ' ὡς συνήθη φιλοτησίαν μετὰ πολλὰ λουτρὰ καὶ γυμνάσια τὰ πρὸς θηρία διψῶν, ἔπιεν ἀναισθήτως. εὐθέως δὲ καρηβαρίας ἐπιπεσούσης αὐτῷ, ὕπνον τε καθελκόμενος, ὑπὸ καμάτου πάσχειν οἰηθεὶς ἀνεπαύσατο. ὁ δὲ Ἔκλεκτος καὶ ἡ Μαρκία πάντας ἀποστῆναι κελεύσαντες, εἰς τὰ οἰκεῖα ἀπιέναι, ἡσυχίαν δὴ παρεσκεύαζον αὐτῷ. εἰώθει δὲ καὶ ἄλλοτε τοῦτο πάσχειν ὁ Κόμμοδος ὑπὸ κραιπάλης. πολλάκις γὰρ λουσάμενος, καὶ πολλάκις ἐσθίων, οὐδένα καιρὸν εἶχεν εἰς ἀνάπαυσιν ὡρισμένον, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλαις καὶ διαφόροις συνεχόμενος ἡδοναῖς, αἷς δὴ καταλαμβανούσης ὥρας καὶ ἄκων ἐδούλευε. ὀλίγον μὲν οὖν ἡσύχασε. τοῦ δὲ στομάχου καὶ κοιλίαν τοῦ φαρμάκου ἡκομένου, ἴλιγγός τε αὐτὸν καταλαμβάνει, ἔμετός τε πολὺς ἐπιγίγνεται, ἢ τῆς προεγκειμένης τροφῆς ἅμα ποτῷ πολλῷ ἐξωθούσης τὸ φάρμακον, ἢ διὰ τὸ προλαμβανόμενον, ὅπερ εἰώθασι βασιλεῖς ἑκάστοτε πρὸ πάσης τροφῆς λαμβάνειν, κώλυμα δηλητηρίων. πλὴν ἀλλὰ πολλοῦ γε ὄντος τοῦ ἐμέ-

τος

του, φοβηθέντες μὴ πᾶν ἐξεμέσας τὸ φάρμακον ἀνανήψῃ, καὶ πάντες ἀπόλωνται, νεανίαν τινὰ ὀνόματι Νάρκισσον, γενναῖόν τε καὶ ἀκμαστὴν, πείθουσιν εἰσελθόντα τὸν Κόμμοδον ἀποπνῖξαι, μεγάλα δώσειν ἔπαθλα ὑπισχνούμενοι. ὁ δὲ εἰσδραμὼν, παρειμένον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ φαρμάκου καὶ μέθης, ἀποσφίγξας τὸν τράχηλον φονεύει. τοιούτῳ μὲν τέλει βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισκαίδεκα μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν, εὐγενέστατός τε τῶν πρὸ αὐτοῦ γενομένων βασιλέων, κάλλει τε τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος. εἰ δέ τι δεῖ καὶ περὶ ἀνδρείας εἰπεῖν, οὐδενὸς ἥττων, εὐστοχίᾳ τε καὶ εὐχειρίᾳ, εἰ μὴ τὴν τούτων εὐμοιρίαν, αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι κατῄσχυνεν, ὡς προείρηται.

ΤΕΛΟΣ.

Στεφανοῦ τὸ ἔργον
finivit burdegale
quinto idus maij
Gelida 1.5.5.2.

BIBLIOTECA DE SANTA CRUZ VALLADOLID

ἐπὶ σοὶ ἤλπισα

In te speravi

UVA. BHSC. LEG:13-2 nº1047